

BAĞIMSIZLIK
DEMOKRASİ
SOSYALİZM
İÇİN

YÜRÜYÜS

HAFTALIK SIYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ SAYI: 221

2 TEMMUZ 1979 7.5 LIRA

Öğrenci
gençliğin
siyasal yönelişleri

TOPUN
AĞZINDA
BİR
HÜKÜMET

Hak verilmez
alınır!

F. Almanya'da göçmen işçiler "Çocuklarımız için güvenli bir gelecek"

HAYRETTİN TAŞKIRAN
F. ALMANYA'DAN YAZIYOR

Yurt dışında çalışmak zorunda bırakılmış bulunan binlerce emekçi ana-baba, çocuklarına yeterli bir eğitim, insanca bir gelecek sağlamak için olanaklar arıyor ve bunun içinde Türkiye ve Almanya makamlarından haklı istemlerde bulunuyorlar. Oysa bugün F. Al-

Emekçiler çocukları için yurtda ve her yerde güvenli bir gelecek istiyor

aldı: "Öğrenim alanında yabancı işçi çocukları için şans eşitliği, ancak onlara normal derslerin yanı sıra özel destekleyici derslerin sağlanması ile mümkündür. Prensipte olarak: Yabancı çocuklar Alman çocuklarla beraber aynı sınıflarda ders görmelidir ve ayrıca buna ek olarak ana dillerinde ders almalıdırlar."

Yine Öğretmenler Sendikası NRW Eyalet Yönetimi 13 Şubat 1979'da bu konuya şöyle değiniyor: "Bütün yabancı çocukların Alman çocukları ile beraber parasız temel eğitim ve kreş eğitimi görmeye hakları vardır..."

Çocuklarımız binbir bahanelele normal Alman sınıflarına alınmamakta ya da alınanların bir bölümü de, "Sonderschule" denilen geri zekalı ve vücutça gelişmemiş çocukların eğitildiği (daha doğrusu eğitilmediği!) okullara yollanmaktadır. "Sonderschule"deki eğitim bozukluğu, buradan çıkan tüm çocukların yüzde 90'ının bir meslek edinememesi ve işsiz kalmalarında da başrolü oynamaktadır. Hemen hemen F. Almanya'daki her "Sonderschule"de bulunan birçok çocuğumuzun geleceği göz göre göre yok edilmektedir. Ana ve babasının bütün gün ekmeke parası uğruna çalıştığı bir çok yavru "fazla sinirli", "sınıf arkadaşları ile kaynaşmıyor" gibi

sudan nedenlerle ve Almancalarının da yetersizliği bahane edilerek bir kenara itilmekte, sonunda da çocuklar sene kaybetti diye ya okuldan çıkarılmakta, ya da "Sonderschule"lere yollanmaktadır.

Bizim bu olumsuz uygulamalara karşı ilk yapmamız gereken bu durumu en başından kavramak ve zaman gecikmeden Alman sendikalarının belirttiği yolda haklarımızı kullanmaktır. Örneğin, çocuklarımız "Sonderschule"lere yollanmaya kalkıldığında, sorumlu Alman yöneticilerinden bunun gerekçelerini sormalıyız. Yine, liseye giden çocuklarımızın normal diploma almalarını engelleyen girişimlere topluca karşı çıkıp, çocuklarımızı ayrı okullarda ayrıcalıklı muamele yapılmasını önlemeliyiz. Çocuklarımızın öğretmenleri ile konuşup, veli toplantılarına katılıp, haklı istemlerimizi duyurmalıyız.

F. Almanya'daki Türkiye'li işçilerin bir bölümü olarak sorumlu tüm Almanya ve Türkiye makamlarından; Çocuklarımızı yurt dışında lise ve yüksek okullara gitme hakkını, okullarda Almanlarla eşit öğrenim göstermesini, gençlerimize yarınlarnı güvenceye alacak mesleki bir eğitimi verilmesini ve gençlerimize iş verilmesini talep ediyoruz.

İstanbul Bomonti'de tekstil işkolunda faaliyet gösteren Sanür işyerinde çoğu genç kız olan 21 işçi çalışıyor. Bir süre önce 1200-1500 lira gibi günlük düzeylerde ücret alan işçilerin tümü, İplik-İş Sendikası'na üye oldular. Ancak Sanür işvereni sendika'nın toplu sözleşme çağrısına karşılık vermedi ve ardından da lokavt ilan etti. Bunun üzerine işçiler direnişe geçtiler ve bugün direniş 50. gününü geride bıraktı. Mahkemeden lokavtın kanunsuz olduğu kararını çıkartan Sendika, yakında grev uygulamasına geçecek. 21 genç işçi daha yüksek bir dayanışma bilinciyle, grevden de başarıyla çıkacaklarını belirtiyorlar.

SANÜR İŞYERİNDE GENÇ İŞÇİLER GREV SİLAHINI KULLANIYORLAR

GİRESUN CEZAEVİNDE FAŞİST KATLİAM DENEMESİ

Giresun Cezaevi'nde 9 Haziran Cumartesi günü, Cezaevi'ne sürgün olarak gelen faşistler, bazı Cezaevi yöneticilerinden de yardım görerek ilerici mahkûmlar üzerine zincirli, bıçaklı, şişli ve bombalı bir saldırı düzenlediler ve bir mahkûmun sağ elinin bileğinden kopmasına neden oldular. Erzincan, Erzurum ve Eskişehir'den sürgün olarak gelen faşistlerin saldırıları sonucu eli kopan ve vücudunun bazı yerleri yanan ve halen hastanede bulunan Celal Fil, saldırganlardan üçümü tanıdı ve bu faşistler hücreye atıldı.

Bu arada, olay sırasında tüm koğuş kapılarının ka-

palı olmasına karşın, faşistlerin bulunduğu koğuş kapısının açık olduğu ve faşistlerin tümünün saldırıya katıldığı bildiriliyor. Ne var ki, Cezaevi'nde faşist bir katliam denemesi olan bu saldırı, yöneticilerce basından ve kamuoyundan gizlendi, üstü kılınmaya çalışıldı. Şimdi de Cezaevi yöneticileri tarafından sıradan bir olay haline getirilmeye çalışılıyor. Suç ve suçlular ortadayken, hiçbir açıklama yapılmıyor. Tersine, soruşturmanın geciktirilmesi için kasıtlı bir çaba içine giriliyor.

SAMSUN'DA FAŞİST - POLİS İŞBİRLİĞİ

Samsun'da faşistler 14 Haziran günü, Samsun İl Başkanlığı ve Genç Öncü Binalarına taş ve sopalı saldırı düzenlediler. 20 kadar faşist, yaptıkları cenaze töreninden dönerken polislerin gözleri önünde ve Merkez Karakolu bahçesinden binayı taş yağmuruna tuttular. Başka bir grup ise giriş kapısını açmak için zorladılarsa da, içerdeki partililer tarafından püskürtüldüler. Faşistlerin bu saldırganlığına karşın, Samsun emniyeti "cenazeye sandalye atıldı" bahanesi ile binaya saldırarak, Genç Öncü lokalini tahrip etti ve TIP Samsun İl Başkanı ile parti üyelerini tartaklayarak gözaltına aldı, ancak bir saat sonra serbest bırakmak zorunda kaldı. Samsun Valiliği'nin bu tutumunu, iki gün sonra yapılan "USS'ye Hayır" mitinginde de devam etti. Miting alanından ayrılan Genç Öncü'lere polis yeniden saldırdı, iki kişiyi yaraladı. Halkın tepkilerine de küfürlerle cevap veren polisin tutumunu protesto için İçişleri Bakanlığı'na ve Samsun Valisi'ne telgraf çekildi.

KTÜ'de faşist komplolar

Faşistlerin yaygın bir şekilde örgütlenmeye çalıştıkları Trabzon'da saldırılar kesintisiz sürüyor. Sosyalist bilim adamı Necdet Bulut'un katledilmesiyle birlikte daha bir azgınlanan faşistler, kent içinde ve özellikle Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde ilerici ve demokratlar üzerinde terör estirmeye çalışıyorlar. Bu çabalarında yanlarında "resmi" makamları da buluyorlar.

Trabzon'da meydana gelen faşist saldırılar karşısında birçok kişi ise sessiz kalmayı yeğliyor.

Bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın mantığı içinde kimileri maocuların düzenledikleri "anarşive gençlik" konulu tartışmalarında çözümler bulmaya çalışıyorlar. Buna karşın "anarşinin odağı"da saldırıların artıyor.

Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde son saldırı 18 Haziran günü meydana geldi. Üniversite lojmanları yanında Yer Bilimleri Fakültesi asistanlarından bir faşist diğer bir arkadaşıyla birlikte üç öğrenciyi saldırdılar. Daha sonra avukatları ve diğer faşist

öğretim üyelerinin yardımıyla saldırıya uğrayan öğrenciler gözaltına alındılar. Olayda avukatlığı Necdet Bulut'un katledilmesi nedeniyle yapılan aramalarda evinde tabanca bulunan bir faşist, yalancı şahitliği ise faşistlerin akıl hocası Türkay Tüdes adlı kişiyi yapıyordu. Faşistlerin akıl hocası Tüdes, uzunca bir süreden beri de gerginlik yaratmak amacıyla üniversite lojmanlarında kalan öğrencilerin hanımları ve genç kızlara satışmak-taydı.

Tutuklanan öğrenciler uzun çabalar sonucu serbest bırakıldılar. Ancak olay burada bitmedi. Faşist cezaevi müdürü ve gardiyanlar eliyle tahliye olmakta olan öğrenciler ve diğer iki kişiyi saldırdı. Demir, dıpcık, zincir ve sandalye ile dövüldüler. Saldırıya başgardiyan da öncülüğü yapıyor ve elindeki demir sandalye ile saldırıya katılıyor.

Gardiyanların saldırısına uğrayanlar tedavi için Ankara'ya gönderildiler. Saldırgan gardiyanlar ve komplocu asistan ve arkadaşları mahkemeye verildiler.

Trabzon'da faşizme karşı mücadele sürüyor. Ta ki ezilene dek sürecek.

YURUYUŞ

Sahibi: Yürüyüş Yayıncılık Ltd. Sti. adına NİHAT SARGIN • Genel Yayın Yönetmeni: Zeki KILIÇ • Yazı İşleri Müdürü: Neşet KOCA-BIYIKOĞLU • Teknik Sekreter: Bülent ARTANLI • Yönetim: Konur Sok. 15/8 Kızılay - ANKARA Tel: 17 45 81 • İstanbul Bürosu: Piyerloti Cad. 21/1 Çemberlitaş - İSTANBUL Tel: 26 35 67 • Avrupa Temsilciligi: CODIFF 13/2 Square Wiler - 1040 Bruxelles - BELÇİKA Tel: 230 34 72 • İlan Koşulları: Arka kapak renkli 22.500 TL., Arka Kapak siyah beyaz 18.000 TL., İç sayfalar sütun santiml 80 TL. Yayın İlanları % 50 indirimlidir. • Baskı: Daily News Web Offset Tesisi • Kapak: Uğur OKMAN

• Abone koşulları: Yıllık 300. TL., Altı aylık 150. TL. • AVRUPA: Altı aylık 375 TL. (30 DM), Yıllık 750 TL. (60 DM) • AMERİKA: Altı aylık 500 TL., Yıllık 1000 TL. • AVUSTRALYA - JAPONYA: Altı aylık 600 TL., Yıllık 1200 TL.

• Ödeme Adresi: TÜRKİYE: YÖRÜYÜŞ DERGİSİ POSTA ÇEKİ 100 234 • AVRUPA: CODIFF POSTA ÇEKİ: 000-1164657-75 BRUXELLES-BELÇİKA

POLİTİK ÇÖZÜM

ZEKİ KILIÇ

Hükümetin kaderi, heran değişebileceği açıkça ortaya çıkan birkaç oya bağlandı. Sözü edilen bu birkaç oyun hangi tarafa yöneleceğini belirleyecek iki unsur vardır. Bunlardan biri, doğrudan veya dolaylı olarak konularını dalgalanmaya bıraktığını açıklayan parlamenterlerin kişisel hesap ve çıkarlarının, partisel hesapların oluşturduğu rekabet ortamında daha yüksek bedeli bulacağı beklentisidir. Diğeri ise, sermaye sınıfının özel hesap ve planlarına rağmen, sınıf olarak çıkarlarının gerekleriyle çıkışacağı düşünülen yeni biçimleri bulma istekleridir. Bu iki unsurun çıkışması halinde, gelişmelerin yol açacağı sonuçlar açısından kısa ve uzun vade ayrımı ortadan kalkar ve sadece gereken koşulların tamamlanmasına kadar beklenilir.

Kendi konularını dalgalanmaya çıkartan bir kısım parlamenterin kişisel hesaplarıyla, MC partilerinin özellikle AP'nin partisel hesap ve planlarının çıkıştığı anlaşılmaktadır. AP, IMF ile yapılan teslimiyet anlaşması sonucunda geleceği söylenen dövizin kullanılmasını inisiyatifini CHP'ye kaptırmak istemektedir. Yine AP, seçimlere iktidardayken girmenin avantajlarına büyük önem vermektedir.

Diğer yandan AP, erken seçim mitingleri ve son transfer girişimi ile kısa sürede bir sonuca ulaşmasa bile, uzun vadede öngörülen yeni girişimler için gerekli koşulları yaratmıştır. AP'nin son girişimi ile birlikte, zaten sürekli olarak gerileyen, taviz veren ve giderek ağırlıkta olduğu hükümetin kaderini bütünüyle emperyalizme ve tekelci büyük burjuvaziye bağlayan CHP, bu gelişmelerle birlikte daha da olumsuz olabilecek koşullarla karşı karşıya bırakılmıştır. CHP ve hükümeti, "denize düşen yılanı sarılır" örneği, kendisine dayatılacak her koşula teslim olacak bir ikilemin içerisine sokulmuştur. Artık emperyalizm ve işbirlikçisi tekelci büyük burjuvazi, CHP'nin mevcut olan konumunu koruması karşılığında taviz almak, böylece daha çok kontrol edebilmek olanağını sağlamıştır. Başka bir deyişle, AP son çıkışıyla kısa sürede iktidara olamamış olsa bile, temsil ettiği sınıfın has partisi olduğunu bir kez daha kanıtlamıştır.

Yine AP, gerçekleştirdiği mitinglerle ve oluşturduğu "mebus pazarı" politikasıyla, parti olarak da kazançlı çıkmış, toparlanmış ve daha da etkinleşmiştir. AP'nin, MSP ve MHP'nin tabanına yönelik eylemleriyle, onların oy potansiyeli içinde kendi lehine ciddi bir dinamizm yarattığı anlaşılmaktadır. Bu durum, AP'ye uzun vadede gerçekleşmesi düşünülen geniş tabanlı hükümet planının uygulanmasında ağırlık kazandıracaktır.

Önemli bir başka nokta da, artık herkeşe bilinen bayağı ve ancak eşyalar için sözkonusu olan yöntemlerle sürdürülen mebus transferleri sonucunda Parlamento dışı hükümet, ya da 12 Mart türü yeni düzenlemeler için gerekli olabilecek nesnel ve özel koşulların böylelikle daha rahat oluşturulabilecek olmasıdır. Parlamantonun aşağılatılıp, olup bitenin tek sorumlusu olarak gösterilmesi kestirme yol önerileriyle açık faşizme yönelmek isteyen güçlere gereksinim duydukları olanağı vermektedir. Ayrıca hükümetten düşmesi halinde CHP'nin Parlamantoda vereceği tasarlanan mücadelenin de öni bugünden tıkatılmaktadır.

Bütün bunlara karşılık, CHP ve hükümeti, kısa ve uzun vadede gerçekleştirmesi öngörülen bu hesapları bozmak için tek bir seçeneğe sahiptir; bugün hâlâ bu seçeneği kullanmak için iş isten geçmiş değildir: Emperyalizme ve tekelci büyük burjuvaziye dayanmak yerine, işçi ve emekçi sınıfların, demokratik, ilerici ve barıştan yana güçlerin örgütlü mücadelesine dayanmak, bu mücadelenin etkinleşmesini sağlayacak bir tutumun içerisine girmek. CHP, parti olarak bugüne kadar uyguladığı politikasıyla adım adım bu seçeneği kullanmaktan ısrarla kaçınmış, giderek birlikte davranması gereken güçleri karşısına almıştır. CHP'nin sürekli olarak taviz veren, gerileyen bir zemin üzerinde hâlâ aşağıya doğru kaymaya devam etmesinde, 1975'den bu yana DİSK yönetiminin, bir kısım etkin kitle örgütü yönetimlerinin, demokrat, ilerici günlük basın ve etkinliği yadsınamayacak ilerici, demokrat yazarların da elbette sorumluluğu vardır; ve bu sorumluluğun payı da çok büyüktür.

Sürekli olarak değişebileceği anlaşılan birkaç oy, basında çıkan haberler doğru çıkarsa, ilk sonuçlarını daha bugünden vermiş olmaktadır: Ecevit'in geleceği söylenen dövizlerin kullanılmasına ilişkin özel sektörle anlaşmış olması, daha önemlisi KİT'lerin % 49, özel sektörün % 51 ile iştirak edeceği yeni holding kurma girişimleri bu sonuçların örnekleridir. Bu ve benzeri tavizler, zaten bugüne kadar uyguladığı politikasıyla kitleleri dış kırıklığına uğratarak karşısına alan CHP'yi ve hükümetini daha da yıpratacaktır. Böylece CHP, kısa bir süre sonra, geniş tabanlı hükümet biçimini bile, düştüğü bataktaki yılanlara sarılmamak gerekçesiyle savunmaya başlayacaktır. Hatta bugünden bile bu işin mazeretleri ortaya konmaya başlanmıştır.

Ecevit, 23 Haziran 1979 günü gazetecilerin sorusuna verdiği cevapta şöyle diyor: "... Ben kısa vadede bunalımın geçirilebileceğini umuyorum. Fakat uzun vadede buna benzer durumlarla karşılaşmamak için bazı önlemlere, çözümleri demokrasiye inançlı partilerin önce kendi içlerinde sonra aralarında düşünüp görüşmelerinde yarar olacağına inanıyorum..." "Çözümleri demokrasiye inançlı" partiden kasıt AP'dir. Uzun vadede aynı durumu karşılaştırmak ise CHP-AP koalisyonudur. Görüleceği gibi Ecevit, sadece kısa

vadede değil, uzun vadede de tekelci büyük burjuvazinin bir süreden bu yana benimsetmeye çalıştığı geniş tabanlı formüle teslim olduğunu açıklamıştır.

İlerici sendikal hareketin yönetim kademelerinin, genel etkinliği olan kitle örgütlerinin, demokrat, ilerici yazarlardan bir bölümünün etkili oldukları kitlelere uzun süreden bu yana doğru politik çözümlerle yaklaşamamaları, onlara olması gereken görevleri gösterememeleri, sadece CHP'yi geri konuma, teslimiyete itmekle kalmamıştır. Aynı zamanda, onlarla kitlelerini de birbirinden uzaklaştırarak, etkin olabilecekleri alanlarda zaafıların, yılgınlıkların doğmasına ve uğrunda mücadele edilmesi zorunlu değerlerin yıpranarak, özlerinin boşalmasına da neden olmuşlardır.

Özellikle kitle örgütlerinin, tabanlarına politik düzeyde çözümleri önerememeleri, bunalımların doğmasına ve zaafıların önünün alınmasının geciktirilmesi, dolayısıyla da üyelerin örgütlerinden kopmaya, giderek örgütsüzlüğü tercih etmelerine yol açmaktadır. Doğru politik çözümler önermek yerine, ne yaparsa ve nasıl yaparsa yapsın kayıtsız şartsız CHP'yi desteklemek, aslında CHP açısından bile yarar yerine büyük zararlar vermiştir. Bu tutumla, CHP'nin sağa kaymasına, onun kitlelere verdiği sözü yerine getirmemesine dolayısıyla kitlelerden uzaklaşmasına olanak sağlandığı gibi, aynı zamanda kaderi bir kaç oya teslim olan CHP'nin bugünkü yenilgisine de ciddi bir etken olmuştur. Çünkü hesapların, doğru politik çözümler için kitleleri harekete geçirme, onları bu hedefler için etkin bir şekilde yönlendirmek üzerine yapılması gerekirken, bunun yerine hükümetin geleceğini yalnızca birkaç parlamenterini yönlendirmeye göre yapılmasına yardımcı olunmuş, zaten işi bununla sınırlı tutmak isteyen CHP yönetimine koltuk değneği olunmuştur.

CHP'nin bugün için yenilgi ile açıkça ortaya çıkan tutumu ve politikasına, artık eskisi gibi özür bulmakta güçlük çekenler, bu defa diğer bir uca sarmalamaktadırlar. Bugüne kadar kayıtsız şartsız CHP'nin yaptığı her işe özür uyurabilen kimileri, son zamanlarda bilinen bu tutumların birden unutturup örtelmek için daha hızlı bir misyon yüklenmeye başladılar. Artık CHP görüşünde gündemlerinden çıkmış, ama bunun yerini CHP dışında bütün solun birliğini sağlamak "görevi" almıştır. Öylesine bir misyon ki, dün kayıtsız şartsız CHP'ye özür bulunup, bunu yapmayan hareket nasıl etkisizleştirilmeye çalışıldıysa, işçi sınıfı partisinin önemine ilişkin değerler nasıl yıpratıldıysa, bugün de aynı işlev amaçlanmıştır. Bıkmış sosyalizm adına büyük değer ve önem taşıyan ve ancak bilimsel sosyalist olanlarca çözüm bulunabilecek "birlik" sorunu özünden boşaltılarak, bayağılaştırılmak isteniyor.

Aslında işçi sınıfı bilimsel sosyalist hareketinin birliği ile işçi sınıfı ve tüm demokratik güçlerin birliği sorunu aynı platformlarda çözüme kavuşturulamaz; birincisi diğerinin ekseni, belkemiğidir. İşçi sınıfı bilimsel sosyalist hareketi ağırlık ve etkinliğini arttırıp yükselttikçe bu, demokratik güçlerin birliğini sağlamanın temel ekseni haline gelebilir. İşçi sınıfı bilimsel sosyalist partisinin etkinleşmesini engelleyen her tutum, özünde demokratik güçlerin birliğinin oluşumunu eritemekten öte bir amaç taşımaz.

Oysa "birlik" adına iddia edilenlerle, solun bölünmüşlüğüne "çok üzülünler", aslında varlığını hepimizin de ka'ul ettiği belirli eksikliklerimizle, zaafılarımızı gidermek, onları ortadan kaldırmak yerine, bütün bunları eğer kasıt yoksa, nesnel olarak istismar etmektedirler.

Bugün için tüm ilericilerin, demokratların, sosyalistlerin kısacası faşizme karşı tüm güçlerin birliğini sağlamak için, CHP hükümetinin geleceğini teslim alan emperyalizme ve tekelci büyük burjuvaziye karşı olan politik çözüme birleşmek ve bu çözümü hep birlikte kitlelere götürerek onları aktif ve örgütlü mücadelenin içerisine sokmak gerekir. Demokratik güçlerin birliğini sağlayacak en temel adımlardan biri budur ve bu adının gerekleri etrafında toplanmak yaşamsal öneme sahiptir.

Bütün demokratların, ilericilerin, sosyalistlerin karşı karşıya olduğu ve önemi kavrandığında birlik olmanın harcı olacak politik çözüm, "Ecevit" in reddederek yerine IMF'yi ve tekelci büyük burjuvazinin politikasını seçtiği bir seçenektir. Başka bir deyişle, taze para ile birlikte hayata geçirilmesi hazırlıkları yapılan uygulamaların gerçekleştirilmemesi için, ekonomik-demokratik haklarımızı ödünsüz olarak kullanmak, toplumsal anlaşmalar vb. gibi kemerleri sıkıya yönelik girişimlerin karşısına bütün kararlılığımızla çıkarak bunları yok sayan bir mücadele anlayışıyla donanmak gerekir. Bu bir yandan, faturasını bütünüyle kitlelere yüklemek isteyen büyük sermaye çevrelerini geriletecek, sonuçta da kitlelerin politik dövüşkenliğini arttıracaktır. Diğer yandan da, IMF gibi emperyalist kuruluşlar yerine, dünya barış güçleriyle, sosyalist sistem ve anti emperyalist üçüncü dünya ülkeleriyle, döviz dar boğazının da atlatılmasını sağlayacak işbirliğinin gerçekleşmesine gereken koşulları yaratacaktır. Yani emperyalizmin ve işbirlikçisi tekelci büyük burjuvazinin etkinliğini azaltarak, Türkiye'nin bu güçlerle ilişkilerinin gelişmesine yol açacaktır. Bu seçenek ön plana çıkartılıp, kitlelere gösterilmedikçe, IMF ile birlikte yarıların getireceği tehlikeli gelişmelerle yeterince hazırlanmadan karşılarız.

PAZAR OLA, PAZAR OLA

Başbakan Ecevit, CHP ağırlıklı hükümetin kuruluşunun ertesinde 1978 yılbaşında Milliyet gazetesinde Abdî İpekçi'ye verdiği mülakatta şöyle diyor:

"Ne bizden AP'ye geçiş olur, ne de bağımsız milletvekillerinden AP'ye dönüş olur. Bunu sayın Demirel'in deyimi ile eşyanın tabiatına aykırı buluyorum."

Ecevit'in bu sözlerinden 18 ay sonra parlamento "transfer pazarı" yine bütün heyecanı ile kurulmuş ve Ecevit hükümetinin geleceğiyle ilgili

hesaplar, bu pazarın sonucuna göre yapılır olmuştur. Hükümetin ayakta kalması Millet Meclisi'ndeki çok küçük bir oy farkına, daha doğrusu eşitliğine bağlı durumdadır ve bu eşitliğin bozulmasıyla Türkiye'nin politik durumunda çok önemli yeni gelişmelere kapı açılabilir.

Ecevit hükümetinin geldiği ya da getirildiği bu durum, gerçekte iktidarı işçi ve emekçi kitlelerin örgütlü gücüne değil, tekeli büyük sermaye çevrelerinin desteğine bağlayan politikasının bir sonucudur. Bu politika, CHP ağırlıklı hükümeti, iktidarda kalabilme için tekeli büyük sermaye çevrelerinin her türlü dayatmasına boyun eğmeye zorlu hale getirmiştir; şimdi de bu çevrelerin bir işaretleriyle son nefesini verebilecek duruma düşürmüştür.

Gelinen bu aşamayı Ecevit ve onun hükümeti de değerlendirmektedir. Ama nasıl? Ecevit'in ve CHP merkez yönetiminin, şimdi de, herhalde yeni bir MC iktidarına doğru gelişimi önleyebilmek için, ötedenberi ısrarla üstelenen "geniş tabanlı hükümet" formülüne sarılmaya hazır olduğu anlaşılmaktadır.

Bu hazırlığın ciddi belirtileri, Başbakan'ın önceki Cuma günü yaptığı açıklamalarla ortaya çıktı. Emperyalist merkezlerle yapılan anlaşmaların uygulanması zorunluluğunu, hâlâ hükümeti devirme girişimlerine karşı en büyük kozu olarak kullanmaya çalışan Ecevit, diğer yandan da yeni hükümet formüllerinin arayışını şöyle dile getiriyordu:

"Ben kısa vadede bu bunalımın geçirilebileceğini umuyorum. Fakat uzun vadede buna benzer durumlarla karşılaşmak için bazı önlemleri, bazı çözümleri demokrasiye inancılı partilerin önce kendi içlerinde sonra aralarında düşünüp görüşmelerinde yarar olacağını düşünüyorum. Dün değerli gazeteci arkadaşlarımızın TRT'deki açık oturumunda belirttikleri görüşler de bu gereksinmeyi ortaya koymaktadır."

Ecevit'in sözünü ettiği gerek sinme, doğrudan doğruya bir CHP-AP işbirliği, ya da "geniş tabanlı hükümet" gereksinmesiydi. Kısa vadede Ecevit, hükümetin bugünkü hassas dengeyi ancak sonbahara kadar sürdürebileceğini, ancak en azından Ekim seçimlerinden sonra yeni bir hükümetin oluşmasının kaçınılmaz hale geleceğini değerlendirmişti. Bu değerlendirmede kuşkusuz, Ekim seçimlerinde yenilecek 5 milletvekilinin en az 4'ünün AP'den geleceğine ilişkin güçlü tahmin de rol oynuyordu. Bu nedenle Ecevit, bir CHP-AP işbirliğini, "önce" kendi partisi-

Topun ağzında bir hükümet

ne sonra da AP'ye kabul ettirme hazırlıklarının işaretini veriyordu.

Hükümetin geleceğinin meclislerin bir an önce tatile girmesine bağlı hale getirildiği koşullarda, tekeli büyük sermayenin CHP ağırlıklı hükümeti bir kere daha dize getirmeye yönelik bir girişimi daha ortaya çıkı. Bu, Hür Teşebbüs Konseyi'nin "meclislerin tatile girmesini erken ve sakin bulan" açıklamasıydı. Odalar Birliği Başkanı Mehmet Yazar, TUSİAD Başkanı Feyyaz Berker, TİSK Genel Başkanı Halit Narin, Ziraat Odaları Birliği Başkanı Sadettin Karabey ve Esnaf ve Zanaatkarlar Konfederasyonu Başkanı Hüsamettin Tıyınan imzasıyla yayınlanan "Hür Teşebbüs Konseyi" bildirisinde, bu kuruluşların daha önceki yayınladıkları "muhtıralar" birleştirilerek tekrar ediliyordu.

En büyük tekellilerin bu ortak açıklaması, hükümeti devirmeye ya da bir hükümet değişikliği olasılığını sürekli canlı tutma tehdidiyle, CHP iktidarını yeni bir baskı altında tutma çabasını

yansıtıyordu. Özetle CHP ağırlıklı hükümet, eğer "3 Temmuz barajı" aşılabilirse, önümüzdeki ayın tümünü topun ağzında, daha doğrusu büyük sermayenin uzattığı namlunun ucunda geçirecekti.

Hükümetin bu yeni tehdidin de önünde dize gelişinin kanıtları da aynı anda ortaya çıkmaya başladı. Ecevit'in "hükümet üyelerinin uyum içinde olduğunu" açıkladığı sıralarda, beklenen kredilerin kullanımı hakkında özel sektörle hükümet arasında bir anlaşmaya şimdiden varıldığı da belli oluyordu. Bu arada KİT'lerin bütünüyle büyük sermayeye teslimini sağlayacak kararlar da birbirini izleyerek boy göstermeye başlıyordu.

Ecevit hükümeti, bugün her zamankinden daha fazla topun ağzındadır ve önümüzdeki yazı topun ağzında geçirecektir. Bu dönem, Ecevit hükümetinin işçi ve emekçi kitlelere karşı yaptığı seçimi temelinden gözden geçirmesi için son kez kullanılmazsa, bir kere daha sınıf işbirliği politikasının iflâsı, üstelik de sonu belli olmayan bir biçimde sergilenecektir.

gündemin başında

Manisa örneği

Hükümetin geleceğinin parlamentodaki birkaç belirsiz oya bağlı hale geldiği koşullarda faşist güçlerin terörist saldırıları daha da yoğunlaştı.

Geçtiğimiz hafta Manisa'da MHP İl Başkanı'nın öldürülmesinden sonra kentte ilerici güçlere karşı başlatılan terör ve cinayet dalgası, faşist güçlerin saldırılarının yeniden kitlesel kırmalar ve provokasyonlar doğrultusunda nasıl planlı bir biçimde geliştirildiğinin kanıtıdır.

Yeniden yoğunlaşan bu saldırı ve terör dalgasının amacı nedir?

İlk olarak belirtmek gerekir ki, sıkıyönetimin ilanından sonra faşist örgütlerin güçlerini sıkıyönetim dışındaki merkezlere kaydırmaları için gösterilen kolaylığın meyveleri toplanmaktadır. Faşist örgütler, sıkıyönetim ilanını sağlamak üzere kitle kırmaları düzeyine ulaştırdıkları terörü, şimdi sıkıyönetim dışı bölgelerde de tekrarlayabilecek gücü ve hazırlığı kendilerinde bulabilmektedirler.

Böylece kendi kontrollerinde tutabildikleri "yasal" ve yasa dışı terörü, yurdun belirli bölgelerinden başlayıp giderek tüm yurta egemen kılmaya doğru adanmaktadır.

İkinci olarak gizli ve açık faşist örgütler, Ecevit hükümetinin durumunun bütünüyle belirsiz hale geldiği koşullarda, onun faşist terör karşısındaki yenilgisini bir kez daha kanıtlayarak, hükümetin düşürülmesi sürecini hızlandırmaya çalışmaktadırlar. Bu yoldan, tekeli büyük sermaye çevrelerinin bir süredir hükümete karşı açtığı cepheyi, hükümetin düşürülmesiyle sonuçlanacak noktaya ulaştırabileceklerini hesaplamaktadırlar.

Fakat bütün bunlardan daha önemlisi, faşist odaklar, gerici - faşist bir hükümetin kurulması olasılığına karşı emekçi kitlelerin "çaresiz" gözüktüğü bir ortamda, kitlesel terörü yoğunlaştırarak onları yıldırmaya ve paniğe sürüklemeye planlamaktadırlar.

Böylesi bir çabanın, tek başına Manisa'da değil, yurdun diğer bölgelerinde de, örneğin yoğun bir işçi yöreni olan Kırkkale ve benzeri merkezlerde de kendisini gösterdiği anlaşılmaktadır.

Bu gelişme, tekeli büyük sermayenin ve gerici-faşist güçlerin su yüzüne çıkan tertipleri karşısında pasif bir bekleyiş içinde olmanın ne denli büyük tehlikeleri gizlediğini göstermektedir. Demokratik güçler, hiç vakit yitirmeden, ilk adımını hükümetin düşürülmesinin oluşturacağı bu tertiplerin önünü alabilmesi için işçi sınıfının ve emekçi kitlelerin örgütlü gücüne dayalı bir mücadeleyi yükseltmesini bilmek zorundadırlar.

• mehmet aközer

Hükümet U - 2 sorununa açıklık getirmelidir

Amerikan Temsilciler Meclisi'nin Türkiye'ye 50 milyon dolarlık hibe yardımını reddetmesinden sonra ABD'den Türkiye'ye dönen Genel Kurmay Başkanı Evren, bu kararın U-2 uçaklarıyla ilgili olduğunu söyleyerek, "Türkiye'ye 50 değil 150 milyon dolar yardım verilse de bu şartlarda U-2 uçaklarına izin verilemeyeceğini" açıklamıştı.

Evren'in bu açıklamasından sonra özellikle ABD ve dünya basınında, Türkiye'nin U-2 uçaklarına izin veremeyeceğinin kesinleştiğine ilişkin yorumlar çıkmıştı. Ne var ki Başbakan Ecevit geçen Çarşamba günü yaptığı basın toplantısında bu yorumları yalanlamaya çalıştığı anlaşılan bazı açıklamalarda bulundu.

Ecevit basın toplantısında, Evren'in sözlerinin, U-2 uçaklarıyla Amerikan hibe yardımının birbirine karıştırılmaması gerektiğini vurgulamaya amacını taşıdığını ve hükümetin de bu görüşü paylaştığını söylüyordu. Daha sonra da bu sözlerin Amerikan basınında "yanlış yorumlandığını" ileri sürüyor, diğer bir deyişle, Temsilciler Meclisi kararı yüzünden Türkiye'nin U-2 uçakları nedeniyle herhangi bir karar almayacağını vurgulamak istiyordu.

Ecevit'in basın toplantısıyla aynı günde Amerikan Associated Press Ajansı'nın bir haberi de, Türkiye hükümetinin, U-2 uçaklarıyla ilgili bir kararın kesinleşmediği konusunda ABD'ye teminat verdiği yolundaydı. Habere göre Başbakan Ecevit, Amerikan yetkililerine, Türkiye'nin U-2'lerle ilgili kararının Sovyetler Birliği'nin tutumunun belli olmasından sonra belli olacağını açıkça belirtmişti. Evren'in demecinden sonra görüşlerine başvurulun bir dışişleri yetkilisi de, "Türkiye'nin daha önceki açıklamasında bir değişiklik olmadığını" ajans muhabirine açıklamıştı.

Bu gelişmeler, Ecevit Hükümetinin U-2 uçaklarıyla ilgili tutumunu açıklığa kavuşturması zorunluluğunu bir kere daha ortaya koymuştur. Hükümetin, taraf olmadığı bir anlaşmanın uygulanmasına tek tarafı olarak müdahalede bulunmayacağını açıklaması olumlu bir tutumdur. Ne var ki bu, hükümetin U-2 uçaklarıyla ilgili kararın kendisinin vermektan kaçınmaması değil, tam tersine ancak bu konudaki ABD talebine kesinlikle karşı çıkarak daha ilk anda geri çevirmesinin bir gereksesi olabilir. Ecevit hükümeti, böyle bir tutum izlemeyerek, U-2 uçaklarını bir "pazarlık" konusu yapmaya hazır olduğunu ortaya koymuştur. Bu tutumdan en kısa zamanda vazgeçilmesi, hükümet U-2 uçaklarıyla ilgili kararını kamuoyuna ilan etmelidir.

Bulgaristan - Türkiye:

Dostluk masasında barış ve işbirliği

Geçtiğimiz hafta içinde Bulgaristan Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Mladenov Türkiye'ye geldi. Mladenov Türkiye'ye gelişini nedeniyle verdiği demeçte, "Bulgaristan ile Türkiye arasında bütün alanlardaki ilişkiler çok iyi gelişmektedir. Yapacağımız görüşmelerde, bu ilişkileri geliştirmek ve yeni işbirliği alanları bulmak için çaba göstereceğiz" dedi.

Gerçekten de Mladenov'un ülkeye gelişini Türkiye ve Bulgaristan Halk Cumhuriyeti arasındaki ilişkilerin gelişmesi yönünde önemli bir adım atılmış oluyordu. Bu adım önümüzdeki ay Bulgaristan Halk Cumhuriyeti Devlet Konseyi Başkanı Todor Jivkov'un Türkiye'ye yapacağı ziyaret öncesindeki hazırlık görüşmeleri açısından da büyük önem taşıyordu.

Bulgaristan Halk Cumhuriyeti ve Türkiye arasındaki ekonomik ve ticari ilişkiler Jivkov ile Ecevit arasında 5 Mayıs 1979'da Varna'da yapılan görüşmeler sonucunda belirlenen yolda geliyor. Aynı zamanda Bulgaristan Bakanlar Kurulu Başkanı Yardımcısı Andrey Lukanov ve Devlet Bakanı Hikmet Çetin arasında yapılan ve

Bulgaristan - Türkiye heyetleri görüşme masasında

ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi yönündeki görüşmeler de her iki ülke arasındaki ilişkilerin daha güçlenmesi anlamını taşıyor.

Türkiye ve Bulgaristan Halk Cumhuriyeti arasındaki ekonomik ilişkiler karşılıklı mal değişiminin geliştirilmesi yönünde çabalar sürüyor. Yapılan görüşmelerde Türkiye'nin Bulgaristan'a tarım ürünleri ve sanayi mamulleri dış satımını artırmasının ön hazırlık çalışmaları da yürütülüyor.

Tarafların açıklamalarına göre iki ülkenin Ekonomik ve Teknik İşbirliği Karma Komitesi'nin 1979 yılı Mayıs ayı sonlarında Ankara'da yaptıkları dördüncü dönem toplantısı, Bulgar heyetinin Ankara'da gerçekleştirdiği temalar ve yürüttüğü görüşmeler, birçok başka ikili giri-

şim, köy ekonomisi, taşımacılık ve turizm karma altkomisyonlarının dönem toplantıları vb., karşılıklı mal alışverişi ve ödeme ilişkilerine ilişkin önemli sorunlara açıklık ve somutluk getirilmesine, imzalanmış bulunan ortak belgelerde yer alan görüşlerin gerçekleştirilmesi temellerinin atılmasına önemli katkıda bulundu.

1978 yılı içinde ve 1979 yılı başlarında karmaşık ve istikrarsız uluslararası konjonktüre ve Türkiye'nin olumsuz mali durumuna karşın, iki tarafın ilgili devlet ve kooperatif örgütlerinin çabaları, makina yapımı, taşımacılık, elektronik ve elektroteknik dallarındaki girişimler, karşılıklı mal alışverişinin genişletilmesi ve sinai kooperatifleşme alanlarındaki ikili ilişkiler sonucunda, o-

lumlu sonuçlar kaydedildi. İki ülke arasındaki işbirliği başarıyla gelişmeye devam etti.

Türkiye ve Bulgaristan arasında sanayi ürünleri alışverişine yönelik ilişkiler yanında Enerji, elektroteknik ve elektronik alanlarındaki işbirliği de giderek daha geniş boyutlara ulaştı. Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nin Türkiye'nin Trakya bölgesine elektrik enerjisi iletimi bütün 1978 yılı içinde sürekli artırıldı ve Türkiye'ye 600 milyon kilovatsaatten fazla elektrik enerjisi aktarımını arttırmaya hazır olduğunu açıkladılar.

1978 yılı Aralık ayında ise bir grup Bulgar uzmanı Türkiye'de yaptıkları çalışmalar ve görüşmeler sonunda, süt işleme fabrikası, yağ işletmesi, köy ekonomisi tesisleri ve benzeri besin sanayii dallarında ortak girişimlerde bulunulmasına karar verildi.

Tüm bu ekonomik gelişmeler ve ilişkiler yeni ilişkilerin habercisi olmaktadır. Jivkov'un önümüzdeki ay yapacağı ziyaret ile birlikte iki ülke arasındaki kardeşliğe ve eşitliğe dayanan dostluk ve ekonomik işbirliği yolunda önemli adımlar atılmış olacaktır.

Peter Mladenov

Önümüzdeki ay Türkiye'yi ziyaret edecek olan Bulgaristan Halk Cumhuriyeti Devlet Konseyi Başkanı Jivkov'un ziyareti öncesi ön çalışmaları ve görüşmeleri yapmak üzere geçtiğimiz hafta içinde Bulgaristan Dışişleri Bakanı Mladenov Türkiye'ye geldi.

Bulgaristan Dışişleri Bakanı ve Bulgaristan Komünist Partisi Merkez Komitesi Üyesi olan Mladenov 1936 yılında Vidin kentinde bir köyünde doğdu.

Yüksek öğrenimini Moskova'da uluslararası ilişkiler enstitüsünde tamamladı. 1949 yılında Komсомol, 1964 yılında ise Bulgaristan Komünist Partisi üyesi oldu. Vidin kentinde daha lise öğrencisiyken Komсомol öğrenci komitesinin sekreteri olan Mladenov, 1952'den 1956'ya kadar Georgi Dimitrov askeri okulunda öğrenim gördü.

Daha sonra Sovyetler Birliği'ne giden Mladenov, Moskova dönüşünde Vidin Kenti'nde Dimitroffçu Komünist Gençlik Birliği İl Komitesi Sekreteri, 1964 yılında ise aynı komitenin birinci sekreteri oldu. 1966 yılında Dimitroffçu Komünist Gençlik Birliği Merkez Komitesi "Uluslararası İlişkiler" şubesi yönetmenliğine getirildi. 1966'dan 1969'a kadar Dimitroffçu Komünist Gençlik Birliği Merkez Komitesi Sekreteri görevinde bulundu. 1969 yılının Mart ayından 1972 yılının Subat ayına kadar Vidin Parti İl Komitesi Birinci Sekreteri olarak görev yaptı.

1971 yılında Dışişleri Bakanı olan ve Bulgaristan Komünist Partisi 10. Kongresi'nde Bulgaristan Komünist Partisi Merkez Komitesi üyeliğine seçilen Mladenov, altıncı ve yedinci halk meclisine halkvekili oldu. Mladenov 1977 yılından bu yana BKP Merkez Komitesi Politik Büro üyesidir.

Soda işçileri Hak verilmez alınır

Mersin Soda işçileri grevlerini tam 77 haftadır kararlılıkla sürdürüyorlar. Geçtiğimiz hafta Mersin'den Ankara'ya yürüyerek de kararlılıklarını bir kez daha kanıtladılar.

Mersin'den Ankara'ya kadar yürüyen işçilerin Ankara Belediye sınırları içine sokulmaları, Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından engellendi ve işçiler Gölbaşı'nda konaklamak zorunda bırakıldılar.

İşçilerin grevi sürdüremedeki kararlılıklarını gören işveren temsilcisi Dr. Şahap Kocatopçu, yürüyüşten bir gün önce gazetelere ilan vererek işçilerin işe geri dönmeleri gerektiğini belirtti. Kocatopçu, aksi takdirde iş akitlerinin sona ereceği tehdidini savundu. İşveren vekili aynı tehditi ilk kez savurmuyordu. Hatta daha önce gazetelere ilanlar vererek işçilerin iş akitlerini feshettiğini dahi bildirmişti. Yasa dışı lokavt niteliğinde olan bu uygulama üzerine, işçiler mahkemeye başvurmuş ve yapılanın yasa dışılığını belgelemişlerdi. İşverenin çabaları bununla sınırlı kalmadı. İşyerine 250 kadar faşist "işçi" alınarak fabrika sözümona çalıştırılmaya başlandı. Gerçekte, işverene Hükümet tarafından verilen "Soda ithal izni"nden yararlanılarak ithal edilen ve denizden fabrikaya sokulan soda, paketlenerek maliyetinin yedi-sekiz kat üzerinde satılıyor ve böylelikle bir yandan tatlı kârlar elde ediyor, diğer yandan da fabrika üretimi devam ettiriyor izlenimi yaratılıyordu. İşveren işçileri tatlı vaatlerle grevden vazgeçirmenin yollarını aramayı da ihmal etmiyordu. Bunun için işçilerin evlerini dolaşarak dayanışmayı bozmaları için vaatlerde bulunuyordu. Sen-

dikanın eski temsilcilerinden birisine de bir sarı sendika kurması önerilmiş ve bunun için dört milyon lira teklif edilmişti.

Ancak işverenin bu çabaları kendisine hiçbir "yazar" sağlamadı. Grevi kararlılıkla sürdüren işçiler taleplerini iletme ve demokratik güçlerle olan dayanışmayı artırmak için Ankara'ya kadar yürünmesi önerisini sendikalarına ilettiler. Bu önerinin sendika tarafından kabul edilmesi üzerine de, Ankara'ya kadar sürecek olan beş günlük zorlu yürüyüş başladı.

21 Haziran günü Mersin'den yola çıkan grevci işçiler ilk durak olan Silifke'ye ulaştıklarında kendilerini polis ve jandarma birlikleri karşıladı ve Silifke'ye girmelerine izin verilmedi. Sendika yöneticileri ile idari makamlar arasında yapılan görüşmelerden sonra, yalnızca bir saatlik yemek molası için Silifke'ye girilmesine izin verildiği açıklandı. Silifke'de demokratik kuruluşların üyeleri tarafından karşılanarak ağırlanan işçilerin geceyi burada geçirmelerine de izin verilmedi ve grevçiler geceyi Silifke'nin 5 kilometre ötesindeki dağlık bir bölgede geçirdiler. Soda işçileri Mut'a geldiklerinde de benzer bir durumla karşılaştılar. Bu kez gene jandarma ve polis tarafından karşılanan işçileri karşılamak isteyen gençler Halkevleri binasına kapatılmış ve dışarı çıkmaları önlenmişti. Gene de işçilerin demokratik güçlerle dayanışması engellenemedi ve otobüslerle Mut'un içinden geçen grevçiler büyük bir tezahüratla uğurlandılar.

Karaman'da tekstil işçileri ve demokratik kuruluş-

ların temsilcileri tarafından karşılanan işçilerin yolda karşılaştıkları Başbakan Yardımcısı Faruk Sükan'ın "Soda Devletleşsin!" talebiyle karşıladılar. Sükan'ın grevçilere yanıtı, onları görmelikten gelmek ve diğer taraftan da onların bu talebini duymamak için elleriyle kulaklarını tıkamak oldu.

Gölbaşına vardıklarında karşılarında tüm demokratik güçlerin temsilcilerini bulacaklarını sanan ve kendilerine sendika tarafından da öyle söylenen işçiler, burada kimi sendika yöneticilerinin yalnızca İGD ve benzeri örgütlere haber vermesi "tercih" etmesi sonucunda, yalnızca bu örgütlerden gelenler tarafından karşılandılar. Sendika tarafından ikinci gün haberdar edilen öteki demokratik kuruluş ve sendika temsilcileri eylemin başarıya ulaşması için zorunlu olan demokratik dayanışmanın gereğini ancak ertesi gün yerine getirebildiler. Böylece dar hesapların, kendi gruplarının sloganlarını söylemeyi bu eylemin başarıya ulaşmasının üzerinde gören kimi goşist grupların benzer hesaplarıyla çıkışması sonucunda grevci Soda işçileri, belirli bir süre dar grup hesaplarının birbiriyi çekişmesini izlemek zorunda bırakıldılar.

Hükümete bir heyet göndererek sorunlarını aktaran ve yanıt bekleyen grevci işçiler hâlâ Ankara'ya sokulmuyorlar. Bu arada TİP Ankara İl Başkanı Zeki Kılıç ve bazı CHP milletvekilleri tarafından da ziyaret edilen grevçiler sorunlarını yanıtları alınmaya kadar beklemeye, çıkartılan tüm engellere karşın dayanışmalarını arttırarak başarıya ulaşmaya ve grevi sonuna kadar sürdürmeye kararlılar.

Gerçek ücretler 12 Mart döneminin altına düştü

1973'de 31,38 Lira olan günlük ücretler 1978'de 31.05 Lira oldu

Yıllar	Brüt Ücret TL.	Net Ücret TL.	Fiyat Endeksi Puan	Reel Brüt Ücret TL.	Reel Net Ücret TL.
1971	38.32	31.70	100,0	39,32	31.70
1972	43.88	34.66	115,4	38.02	30.03
1973	54.41	41.27	131,5	41,38	31.38
1974	68.26	50.27	163,0	41,88	30.84
1975	85.55	59.47	197,5	43,32	30.11
1976	115.30	89.20	232,0	49,70	38.45
1977	146.53	109.64	292,3	50,13	37.51
1978	207.93	146.95	473,2	43.94	31.06

1978, işçi ve emekçilerin yaşam koşullarının daha da güçleştiği bir yıl oldu. Burjuvazi açısından ise kârların rekor düzeylere ulaştığı bir yıl. Buna karşın, gazetelere verilen tam sayfa ilanlarda, dergilerinde, broşürlerinde, radyo-TV mikrofonlarında, enflasyona, ücretlerde meydana gelen artışların neden olduğu görüşünü savunarak, bu gidişe artık "dur" deme zamanının geldiğini hükümete hatırlatıyorlardı.

Enflasyondan, diğer bir deyişle, sürekli fiyat artışlarından şikayet eder görünen burjuvazinin, bu olgunun emperyalist-kapitalist sistemin doğal bir hastalığı olduğunu açıklamaları beklenemez. Ancak, bu yakınmalar, varlığını sürdürebilmek için daha çok yatırım yapmak, daha ucuz işgücü ve hammadde sağlamak, "Daha yüksek" fiyattan mal satmak ve daha çok kâr etmek mantığı ile hareket eden burjuvazinin, "ücret artışlarından etkilenmeseydi, 1978'deki kâr oranının hangi düzeyde olacağı" sorusunu getiriyor akla ister istemez.

1978 yılındaki ortalama kazançlar, Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından 207 lira 93 kuruş olarak açıklanmıştır. 1971 yılından sonra işçi ücretlerinde meydana gelen artışlar, fiyat artışlarıyla birlikte dikkate alınarak hesaplandığında, hayli ilginç sonuçlar çıkmaktadır ortaya. Geçen yılın 207 lira 93 kuruşluk ortalama ücreti yakacak, giyecek yardımları vs. gibi yan ödemeler ya da sosyal yardımları kapsamaktadır. Buna karşılık, fiyat artışlarına ilişkin resmi endekslerde de, ücretlerin yarısından fazlasını silip süpüren kiralardaki artışlar yer almamaktadır.

1971-1978 yıllarını içine alan sekiz yıllık dönemde, fiyat artışlarıyla birlikte hesaplandığında, ücretlerin yalnızca iki yılda, 1973 ve 1976 yıllarında artış gösterdiği, diğer altı yıl içinde net ücretlerde gerileme meydana geldiği belirlenmiştir.

1971 yılında 39 lira 32 kuruş olan ortalama brüt ücretten, bir işçinin eline geçen net ücret 31 lira 70 kuruş iken, 1978 yılında

brüt ortalama günlük kazanç 207 lira 93 kuruşa çıkarken, net ortalama günlük kazançlar da 146 lira 34 kuruşa yükselmiştir. Sekiz yıllık dönem içinde, brüt ücrette meydana gelen artış yüzde 42, net ücrette ise yüzde 34'dür. Net ücretin yüzde olarak daha düşük çoğalma göstermesinin nedeni, brüt ücretler yükseldikçe, sağlanan artıştan daha yüksek oranda vergi kesilmesidir.

Net ücretlerin 1971-1978 döneminde, yüzde 34 oranında artmasına karşılık, aynı dönem içinde fiyatlar yüzde 62'lik bir artış göstermiştir. 1971 yılında 100 liraya alınabilen bir mal, 1975 yılında 197,5 liraya, 1977 yılında 292 liraya, 1978 yılında ise 473 liraya alınabilmektedir. Diğer bir deyişle, 1971'de 100 lira ödenerek, 100 lira değerinde bir mal alındığını varsaydığımızda, sekiz yıl sonra 100 lira ödenerek ancak 21 lira değerinde mal alınabilmektedir.

Ortalama işçi ücretleri, fiyatlarda meydana gelen hızlı artışların etkisinden arındırıldığında, gerçek artışın, daha doğru bir deyişle azalmanın hangi oranda olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Ekonomi dilinde "reel ücret" olarak tanımlanan bu ücretler, 1971'den 1978'e kadar brüt ve nette şu gelişimi göstermiştir:

1971 yılında 39 lira 32 kuruş olan brüt ücretlerin, 1974'te 68 lira 26 kuruşa yükseltilmesine, yani 28 liralık bir artışına karşın, fiyat artışları daha yüksek olduğundan, ücretteki gerçek artış, 2,5 lira olmuştur. 1978'e gelindiğinde 207 lira 93 kuruş olan brüt ortalama ücretin, işçi ve emekçiler elindeki gerçek satın alma gücü 43 lira 94 kuruştur. 1971-1978 yılları arasında, işçinin brüt ücreti gerçekte 462 kuruş artmıştır.

Net ortalama günlük kazançlar için yapılan aynı türdeki karşılaştırma ise çok daha çarpıcı sonuçlar vermektedir. 1971'de net ücretler ve net reel ücretler ortalama 31 lira 70 kuruş iken, 1977 yılında net ücretler 50 lira 27 kuruşa yükselmiş, ancak aynı süre içinde fiyatlar da yüzde 24

oranında arttığından, 1974 gerçekte ücret düzeyi, üç yıl öncesinin de altına, 30 lira 84 kuruşa düşmüştür. 1978 yılında ise, işçilerin eline net 146 lira 95 kuruş geçmesine karşın, net reel ücreti 1971'deki düzeyinin de altına

12 Mart'ın zor koşullarına doğru

ALMAN TURİSTLERİNİN ALIŞKIN OLDUKLARI STANDARTLAR TÜRKİYE'DE DE KURULMALIYMIŞ

Türkiye'deki otel ve öteki turistik kuruluşların yönetimlerine ortak olmak isteyen Federal Alman turizm şirketleri, konu ile ilgili olarak Türkiye Hükümeti yetkilileri ile temaslarını sürdürüyorlar. Türkiye'ye gelen Federal Alman Sosyal Demokrat Partisi'ne mensup üç milletvekili, 4 tur organizatörü, 4 turizm sanayii temsilcisi ve 4 turizm yazarından oluşan bir Alman heyeti geçen hafta Turizm ve Tanıtma Bakanı Alev Coşkun, Başbakan Yardımcısı Hikmet Çetin ve CHP Genel Sekreteri Mustafa Ustündağ ile görüşti. Alman Heyeti'nin başkanı Sosyal Demokrat Partisi 16 bin Alman turistin geldiğini, bu rakamın her yıl yabancı ülkelere seyahat eden 30 milyon Alman turisti içinde çok küçük bir rakamı oluşturduğunu belirterek, "Alman turistlerinin alışkın oldukları turizm standartlarının Türkiye'de de kurulması" gerektiğini söyledi.

YERLİ MALİ SERMAYE AVRUPA PİYASALARINDA

Türkiye İş Bankası'na, Fede-

düşmüş ve 31 lira 5 kuruş olmuştur. Tüm sigortalı işçilerin, geçtiğimiz yıl, bir gün içinde kazandıkları gerçek ücret 146 de-ğil, 31 lira 5 kuruştur.

Öte yandan, 1978 yılındaki ortalama işçi ücretlerinin kamu ve özel sektör ayrımına ilişkin verileri de, önceki yıllarda olduğu gibi, tüm sektörlerde özel kesimin, kamu kesimine göre daha düşük ücret verdiğini göstermektedir. Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından hazırlanan bu verilere göre, geçen yıl kamu kesimindeki ortalama ücretler 244 lira 46 kuruş iken, özel sektörde 185 lira 56 kuruşa kalmıştır. Yukarıdaki net reel ücret hesaplamasının, 207 liralık brüt ücret üzerinden yapıldığı hatırlanacak

olursa, özel sektördeki 185 liralık ücretin, 31 liranın da altında bir gerçek net ücret düzeyinde olduğu ortaya çıkacaktır.

Bu yıl temel tüketim mallarına yapılan bir dizi zammın etkisi, henüz tüm ağırlığı ile ücretler üzerindeki etkisini göstermemiştir. Ancak, en geç Temmuz ayı sonlarına dek, 5600 liraya yükseltilecek asgari bir ücreti, fiyat artışlarının ne denli çabuk erittiği, getirilen artışın aslında bir "hiç" olduğu, geniş emekçi yığınlarca, temel gereksinimlerin daha az tüketilmesi ile görülebilecektir. Zaten yaşanan da budur. Burjuvazi, tüm olanaklarını kullanarak, güç yaşam koşullarının gerçek sorumlusunun kendisi olmadığını kanıtama çabası içine girmiştir. Bizat kendileri tarafından 1978 için "sıkıntılı", bir yıl tanımı yapılmasına karşın, aşırı, kârlar, kılıfın minareye umadığını göstermektedir.

Sıkıntı yıllardır tek bir sınıftan sirtındadır ve bu sınıftan, işçi sınıfından, giderek daha çok özveri istenmektedir. Özveri istenemeyecek günlerin çok yakın olduğu bilindiği halde...

EKONOMİ HABERLER

ral Almanya'da 7 şube açma izni veren Bakanlar Kurulu Karamamesi, Cumhurbaşkanı'nın onayına sunuldu. Karamame onaylandıktan sonra, İş Bankası yetkilileri Alman Banka Merkezi ile görüşmelere başlayacaklar. Alman Banka Merkezi'nin, İş Bankası'na 7 adet olmasa bile, özellikle Türkiye'li işçilerin yoğun olduğu bazı kentlerde şube açma olanağı tanıyabileceği belirtiliyor.

AKKUYU NÜKLEER SANTRALİ İÇİN KREDİ ANLAŞMASI ONAYLANDI

Mersin'in Akkuyu bölgesinde kurulacak Akkuyu Nükleer Santrali projesinin müşavir ve mühendislik hizmetlerinin finansmanı için İsviçre'nin Swiss Bank Corporation ile imzalanan kredi anlaşması, Bakanlar Kurulu'na onaylandı. Banka tarafından sağlanan 17,4 milyon İsviçre Frangı tutarındaki kredi, on eşit taksitte taksitle ve yılda 5,25 oranında faizle geri ödenecek.

ECZACIBAŞI'NIN BEKLEDİĞİ TEŞVİK ORHAN ALP'TEN GELDİ

Eczacıbaşı Holding'in Bilecik'te kuracağı "Saç Şekillendirme Tesisleri"ne ilişkin proje, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından teşviklendirildi. 466 milyon liraya mal olması beklenen yatırım için yüzde 50 oranında yatırım indirimi

26,6 milyon lira), yüzde 100 gümrük bağımlılığı (38 milyon lira) kolaylıklar tanıdı.

RAKAMLARLA DIŞ TİCARET AÇIĞI

Bu yıl Ocak-Mayıs döneminde, ihracat için öngörülen 2,75 dolarlık hedefin yüzde 37'si gerçekleştirilebildi. 5,6 milyar dolarlık revize ithalat hedefine göre gerçekleşme ise yüzde 34,2 düzeyinde. Mayıs ayı sonunda 905,4 milyon dolar olan dış ticaret açığı, geçen yılın eşdönemine göre yüzde 13 oranında, 1977'nin eşdönemine göre de yüzde 44 oranında azalırken, 1974 yılından bu yana en düşük düzeyine geriledi...

IMF TÜRK LİRASI'NIN DEĞERİNİ 47 LIRA KABUL EDİYOR

Kur ayarlamasına ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı'nda, TL'nin ABD Doları karşısındaki değerinin 35 liraya düşürüldüğünün belirtilmesine karşın, IMF, Lira'nın dolar karşısındaki gerçek kurunu 47 lira 10 kuruş olarak kabul ediyor. Fon tarafından, ayda iki kez yayınlanan "IMF Survey" adlı derginin son sayısında 35 liralık kur "Geçici bir destekleme" uygulaması olarak niteleniyor...

İbrahim Denizci: Odalar Birliği'nden sonra Türk-İş'te de bir MHP kurması.

TÜSİAD'ın yedek gücü Türk-İş'te neler oluyor?

Türk-İş'in son Genel Kurulu'nda yapılan AP - MHP çıkartması sonucu iş başına gelen İbrahim Denizci ve şürekası, Türk-İş'i daha da gerici bir konuma götürmek için dört elle işe sarıldılar. Genel Kurul'da faşist çetelere sosyal demokrat sendikacılara karşı bekçilik yaptırın bu ekip, şimdi aynı çevrelere borçlarını ödemek için adeta yansıyor. Anlaşıyor ki, döktükleri bütün ter, bütün çabaları, Türk-İş'i faşist hareketin yedeğine sokmak için.

İbrahim Denizci ve ekibi yönetimi Halil Tunç'dan devraldıktan sonra, yaptıkları ilk açıklamada, Toplumsal Anlaşma'nın yenilenmesi için hükümetin çağrı yaptılar ve o günden bu yana da hükümete karşı MC partilerinin yanı sıra sınıfları netleştirdiler. Şimdi artık hükümetin düşürülmesi girişimlerinin içinde, hattâ en başında yer alanlar arasında bulunuyorlar.

Türk-İş İcra Kurulu, hükümetin düşürülmesi için MC partileri ve tekeli büyük burjuvazinin örgütleriyle ortak bir çalışma içine girdi son günlerde. Geçtiğimiz haftalarda, TÜSİAD'ın paralı muhtıralarına paralel bir biçimde, hükümete bir muhtıra verdi Türk-İş. 11 Haziran günü Başbakan Ecevit'e verilen muhtıralardan biri, "Son ekonomik kararlarla ilgili Türk-İş görüşleri" başlığını taşıyor. Bu muhtıra, Türk-İş'in en az geçim indirimini, zamlarla ilgili önlemler, kira ve konut sorununu, işsizliğin azaltılması için önlemler, kamu kuruluşlarında partizanlığa son verilmesi, enerji bhranının çözülmesi, toplumsal anlaşmanın uygulanmayan kısımlarının uygulanması, gibi konularda ki "görüşlerini" içeriyor...

Bu görüşler, Türk-İş'in nasıl bir TÜSİAD özentisi olduğunu ya da bazı işleri nasıl TÜSİAD adına üstlendiğini gösteriyor. Türk-İş İcra Kurulu, KİT'lerin "hazineye yük olma durumuna getirilmesi"nden hayıf-

lanarak, tekelilerle ortak kaygıları paylaşmaktan kaçınmıyor. İbrahim Denizci ve ekibi, gene tekeller adına, döviz sıkıntısından kaynaklanan nedenlerle bazı işyerlerinin kapatılması sonucu açıkta kalan işçilerin istihdamı ve dönen çarkların durdurulması sonucu açıkta kalan işçilerin istihdamı ve dönen çarkların durdurulması için döviz tahsisine öncelik tanınmasını istiyor. İşçi sınıfının çıkarlarının tekeli büyük burjuvaziye peşkes çekilmesi için, toplumsal anlaşmanın daha etkin bir biçimde uygulanmaya konulması da Türk-İş'in hükümetten istedikleri arasında yer alıyor.

Muhtıralardan ikincisi de, "Çözüm bekleyen bazı sorunlarımız" başlığını taşıyor. Türk-İş'in en acil çözüm bekleyen sorunlarından birini şu sözlerden öğreniyoruz: "Dünya Komünist İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun Prag'da yapılan Kongresi'nde ülkemiz aleyhine bazı kararlar alınmıştır. Bunlara ait bir Karar Metni, Başbakan Sayın Ecevit'e kapalı bir zarfla sunulmuştur." Bu konuda Türk-İş'in gizli bir karar metniyle sunduğu görüşü antikomünizmin en kaba bir saldırısından başka bir şey değil. Bu çaba, daha önce Tercüman'ın DİSK'in Dünya Sendikalar Federasyonu (WFTU) ile ilişkileri hakkında yürüttüğü antikomünist kampanyanın yeniden canlandırılmasını amaçlıyor. Ne var ki, antikomünizmin bu denli kaba ve tutması artık ümitsiz bir çabanın ötesine geçemiyor.

Türk-İş'in hükümete yönelik girişimleri yalnızca bu iki muhtırayla kalmadı. İbrahim Denizci ve denli işçi dostu bir lider olduğunu kanıtlamak için, Odalar Birliği'ne ıgırlığı teklif etti! Hem de, "ülkenin milli birlik ve beraberliğinin korunması" gibi gerici amaçlar uğruna. Oysa, ülkenin milli birlik ve beraberliğinin Odalar Birliği ile birlikte nasıl sağlanacağına, işçi ve emekçi kitleler bu-

güne dek birçok kereler tanık olmuşlardı.

İbrahim Denizci adlı gericinin, MC'ci, antikomünist tutumunun doğrusu beklenmedik ölçüde azgın bir çıkışına da tanık olduk. Denizci, Kıbrıs'ta toplumlara karşı görüşmelerin sürdüğü günlerde yaptığı açıklamada şunları diyor: "Asırlar boyu Türk olan Kıbrıs'ın Maraş bölgesi kızıl emperyalistlerin isteği üzerine Rum kesimine teslim edilemez, ödün olarak verilemez. Ada'da Kıbrıs'lı Türk'ün katledilmesi ni önlemek için bulunan Türk askerine emperyalist güçlerin oyuna karşı diyecek kadar kendinden geçmiş rejim ve Türk düşmanları tarafından sepiştir. DİSK'in üyesi bulunduğu ve son genel kuruluna büyük bir heyet halinde katıldıkları WFTU (Dünya Komünist İşçi Sendikaları Konfederasyonu)'nun 1979 Haziran ayı başında Prag'da yaptığı kongrede, ülkemiz aleyhine alınan kararları ayağa kalkarak alkışlayan ve onaylayan bu vatan hainleri, iddialarını daha da ileri götürerek yullardan beri Türk cemaati liderliğini yapan ve seçimle iş başına gelmiş KTFD Başkanı Rauf Denktaş'ın görevden alınmasını bile istemektedirler."

Bu sözlerin Türkçe'nin ya da bir başka MHP liderinin sözlerinden farkını anlamak gerçekten güç. Türk-İş'in gerici oyunlarının içine bu ölçüde sokulması, kuşkusuz, tekeli büyük burjuvazi ve onun işçi sınıfı içindeki sağ sendikacıları ve gerici-faşist partiler eliyle hazırlanmış oyunların sonucu gerçekleşti. Türk-İş'in tekeli büyük burjuvaziyle birlikte, demokratik güçlere karşı geçtiği saldırıya ve hükümetin düşürülmesine yönelik girişimlerinin önüne geçmek ve işçi sınıfının başına musallat olan İbrahim Denizci, Sadık Şide gibi gangsterlerin, Türk-İş'in tepesinden temizlenmeleri, her zaman gündemde olacaktır.

NOT...

Yatko Labka

Matematikle ilgimiz, ortaokul ve lise çağlarımızın "sınıf geçmek - sınıfta kalmak" cenderesinin içinde haşlandı kaldı. Doğal olarak da pek tatlı anılar bırakmadı matematik öğrenimimiz bizde. Hele hele, ilgi, yetenek, beceri, yöneme alanları fen bilgilerinin sınırlarına yaklaşmayan bizim gibiler için matematik dersi bir dudağı yerde, bir dudağı gökte dev gibiydi, yedi başlı ejderha gibiydi. Tuttu mu adamı çarpıverirdi. Sınıfta kaldığının resmiydi...

Bendeniz öyle korktum ki, bu matematik dersinden hiç sınıfta kalmadım...

Ne var ki, bütün bu soğuk yüzüne karşın matematik bizde sert, haşın ama babacan bir adama duyulan saygıya benzer saygı bıraktı. Hatta aritmetiğin basma-kalıbını aşp da cebir, geometri, trigonometri dallarına adım attıkça sevimileştğini bile söyleyebilirim.

Acaba matematiğin sert yüzü biraz da bu dersi okutan hocaların yüzünden mi ileri geldi diye sorarım kendime.

"- On allahın. Dokuz peygamberin. Sekiz benim. Yedi senin!..."

Beyninizi kuş tutsanız, en fazla "7" numara alabileceksiniz demekti bu... Üst gösterge rakkamları böylesine kırplınca sizin sıfıra yaklaşmanız da o kadar doğal oluyordu...

Amacım öğrencilik anılarımı anlatmak değil.

Bütün bilgi ve bilimler toplumsal yaşamın, maddi yaşamın zeminine dayandığı için birbirleriyle ilgi, ilişki, bağlantı ve etkileşim içinde değiller midir? Bütün bilimlerin kendi içindeki kuralları dışında birbirleriyle ilgi ve etkileşimini sağlayan kurallar olsa gerekir. Ve işte bu nokta son derece kritik, gerekli ve incelikli bilimsel bir özene gerektirecek önemde olmalıdır...

Diyeceğim şu: alın aritmetiğin katı kurallarını uygulayın kimyaya. Olur mu? Uygulayın fiziğe, olur mu? Hatta alın onu uygulayın cebire, geometriye. Olur mu?

Alın aritmetiği uygulayın yaşama. Tahrip edersiniz, yıkarsınız, kurutursunuz ve dahi cözütürsünüz...

Bir oranda burjuva politikasının hantallığını, kabalığını, hoyratlığını biraz aritmetikte anlatabilirsiniz. Ancak burjuva ideolojisinin boyutlarını görmeğe, sezmeğe, çözmeğe bu da yetmez...

Biraz geometri yapmak da yetmez. İki noktayı birleştiren çizgi üç değişik nitelikte değil midir örneğin:

Düz çizgi, eğri çizgi, kırık çizgi...

İki noktayı birleştiren düz çizgiye de "doğru" denmez mi? Acaba her zaman iki noktayı birleştiren düz çizgi gerçekten doğru mudur?...

Bunlar kağıt üzerinde, yüzeysel olarak saptanan gerçeklerdir. Ya bunları

uzaya yerleştirirseniz ne olur? Hepsini daha değişik, farklı, gelişik konular kazanmazlar mı? Daha başkaları ve ilişkiler sistemine sarınmazlar mı?

Bilmiyorum ama matematiğe saygı duyacak bu kadar bilgi edinebilirdik bu bile az şey değildir diyorum...

Yaşadığı ülkeye, topluma, yaşama ve dünyaya yüzeysel bir geometriyle, "2 kere 2 dört", "10'dan 5 çıktı, kaldı 5" aritmetik kuruluğuyla bakan aritmetikçilerin sefaleti gündemimizde. Yatko Labka'nın düşünsel sefaleti...

Yatko Labka'yı merak etmeyin. O bir prototiptir. Hergün karşılaştığınız, okuduğunuz, gördüğünüz, duyduğunuz, dinlediğiniz bir sefaletin adıdır Yatko Labka... Aptal Yatko diye öfkelendiğiniz de olur bazen. Daha güzel ve gerekli alanlar için kullanacağınız öfkelerinize yazık değil midir?

Yatko Labka bir küçük burjuva bilgiciliğinin, kariyerizminin, acı ve coşkularıyla küçük burjuva devrimciliğinin, kestirmeciliğinin, ilericiliğinin, demokratlığının, sosyalistliğinin adıdır. Sanatçılığının, yazarlığının, çizirliğinin, düşünürülüğünün adıdır...

"Sınıf" meselesine aklı yatmıştır. Onu konuşur. Kıvrımadığı sorun karşısına çıkar:

"- Tabii ki, bu sorunun çözümü sınıfsaldır" der.

Sağa sarmısak, sola sükan demez elbette. Solcudur. Ve bu yüksek övünç kaynağına dikiverir bayrağını:

"- Biz solcular..."

İşçi sınıfı dersiniz. Yatko Labka cahil değildir ki:

"- İşçi sınıfının iktidarı" der...

Söz uzatmayalım Yatko Labka'ları duyuyorsunuz, okuyorsunuz.

Ama işler işçi sınıfının politik hareketine gelince, örgüt sorununa gelince işler çatallaşıp.

İşçi sınıfının partisi deyince işler karışır. Yatko Labka'lar asıverir suratlarını.

Yatko Labka'lar çeşitlenir. Kimisi "partiye olacak iş değil bu" der. Kimisi "burjuva yasaları izin vermiyor" der. Kimisi "sosyal demokrat, mosyal demokrat ama bir tane var" der. Mosyal Demokrat, bakar ki, Mosyal Memokrat oldu. Ne yapacaktır bizim Yatko Labka'mız? Ne yapacaktır aritmetik-politik bilginimiz. Dün "parça pörçük" dediği hareketi birleştirmek görevi de omuzlarına çökürmemiş midir şimdi? İki noktayı birleştiren düz çizgi "doğrudur" diyecektir...

Ah Yatko Labka'lar!... Ne 10'u Allaha, ne 9'u peygambere bıraktınız, 5'ten yukarısını kapattınız...

Matematiği sevimsizleştiren hocalar sizden daha sevimliydi Yatko Labka'lar.

Kusur senin değil, bir prototipsin sen Yatko Labka...

FERHAT GÜN

Türkiye'de ve Dünya'da

Öğrenci gençliği

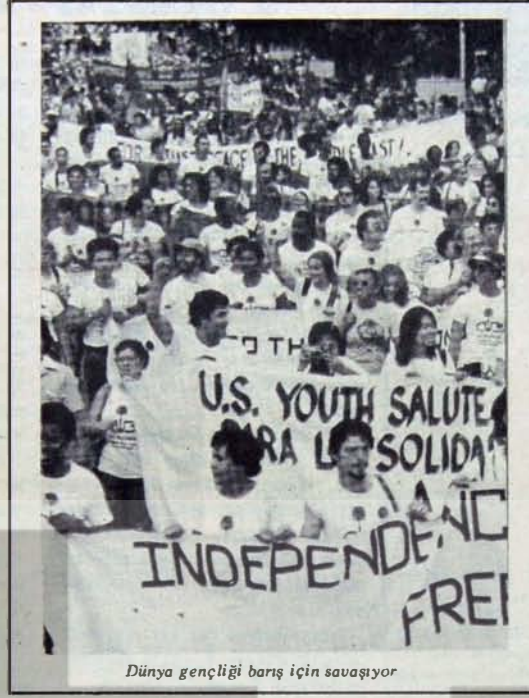
GENCAY ŞAYLAN

Öğrenci gençliği siyasal hareketi ve eylemlerinin uzun bir süreden beri ülkenin en güncel sorunlarından birini oluşturduğu konusunda değişik çevrelerin düştüğüne ulaştığı görülmektedir. Gerçekten de birbirlerine tamamen zıt yönde siyasal talep ve ideolojilerle ortaya çıkan gençlik örgütleri ya da çok büyük bir kısmı öğrencilerden oluşan örgütler kıyasıyla bir kavga vermekte, bir terör dalgası topluma egemen olmaktadır.

Kuşkusuz bütün bu çatışma ve terörün altında faşizmin iktidar tırmanışının yattığını söylemek olanaklıdır. Ancak bu temel doğrunun yanında ve bununla ilişkili olarak gençlik hareketi üzerinde durmak, olguyu her yönü ile tartışmak gerekmektedir. Bugüne kadar ülkemizde, öğrenci hareketinin oluşumu ya da okulların son derece politize olmasının nedenleri üzerinde pek durulmadığı, bu alanlarda ciddi sayılabilecek çalışmaların ortaya çıkmadığı söylenebilir. Toplumun çeşitli kesimleri ve aydınları, farklı nedenlerden kaynaklansa da bu sorunu her yönü ile tartışmaktan kaçınmakta; suskunluk ya da başka bir deyişle öğrenci olaylarını bir bütün olarak değil ancak bazı sonuçları açısından ele almak durumu ile karşı karşıya bulunmaktadır. Nedeni ne olursa olsun sözü edilen bu durumun büyük bir eksiklik olduğu açıktır ve toplumsal yaşamımızda böylesine önemli bir rolü olan gençlik olayları ya da öğrenci hareketinin ayrıntılı ve çok yönlü olarak tartışılması gerekmektedir.

Sorunu daha somut bir biçimde ifade etmek gerekirse, gençlik hareketini Türkiye'nin siyasal sistemi içindeki yeri ile ele almak, oluşumunu, temel özelliklerini, sistemdeki temel elemanlarıyla bağlantılarını ve sınırlılıklarını tartışmak gerekmektedir. Böyle bir tartışmayı başlatmanın, belli ölçüde konu ile ilgili suskunluğu azaltması bakımından da fayda sağlayacağı ümit edilebilir. Böyle bir tartışmaya girerken ilk olarak belirtilmesi gereken nokta, tartışmanın üstünde yürütüleceği temel kabullerin ya da varsayımların neler olduğudur. Sözü edilen varsayımlardan ilkinin, siyasal çözümlemelerin toplumsal sınıf gerçeğine dayandırılmasının zorunluluğu olduğu söylenebilir.

Bilindiği gibi belli bir tarihsel dönem içinde belli toplumsal sınıflar arasındaki ilişkiler, toplumda yaratılan kaynakların bölüşüm, kullanım ve denetim biçimlerini belirlemektedir. Bu olgu siyasal dediğimiz ilişki ve davranışların, aynı zamanda devlet de dahil olmak üzere tüm siyasal kurumların kaynağını oluşturmaktadır. Buna göre herhangi bir siyasal olguyu açıklamak, o andaki toplumsal sınıfların konu-

Dünya gençliği barış için savaşıyor

muna ve aralarındaki ilişkilere karar olanaklı hale gelebilecektir.

Bunun yanında diğer bir varsayım da böyle bir siyasal çözümlemenin odak noktası olan "Gençliği" kavramsal açıklığa kavuşturmak için belli sınırlar içinde ele almak olarak belirlenebilir. Gençlik sözcüğü ile tanımlanan belli bir yaş kümesinin siyasal eylemlerini tartışmak söz konusu olunca öğrencilik statüsünün ön plana çıkması doğaldır. Çünkü çağımızda gençlik eylemleri biçiminde ortaya çıkan siyasal tepki çoğunlukla öğrenci kesimi içinde oluşmakta, öğrenci gençliğin siyasal örgütlenmesi ve eylemi onların okullarda bir arada bulunmalarından kaynaklanmaktadır. Böyle betimlenen bir varsayımın doğal ve herkesçe kabul edilen sonucu, gençlik denen kesimin kendi başına sınıfsal bir kategori oluşturmadığıdır. Ancak aşağıda ayrıntılı bir şekilde ele alınacağı gibi bu gerçek, öğrenci eylemlerinin ve siyasetinin sınıfsal içerik taşımadığı anlamına gelmemektedir.

GENEL OLARAK DÜNYA'DA ÖĞRENCİ-GENÇLİK HAREKETLERİ

Dünyanın her yerinde gençlerin ya da öğrencilerin siyasete ilgi duyduğu ve özellikle daha adil bir dünya ya da toplum düzeni öneren siyasi akımlarla özdeşleştiği genel olarak gözlemlenen bir olgudur. Bununla beraber 1960'lı yılların sonlarına doğru gelişmiş kapitalist ülkelerdeki yüksek öğrenim gençliğinin yoğun siyasal eylemlere girdiği görülmüş ve bu eylemler uzun

bir süre dünya kamuoyunun bir numaralı sorunu olarak kalabmiştir. Örneğin 1968 Mayıs eylemleri ile Fransız Üniversite gençliğinin yeni bir Fransız devrimini başlattığı ileri sürülmüştür. Bu dönemin öğrenci hareketi gerek yaygınlığı gerek şiddeti açısından gerçekten ileri boyutlara ulaşmış, bir çok düşünür ya da siyasetçi, öğrencilerin toplumu değiştirmeye içinde işçi sınıfının yerini aldığını ileri sürmüştür. Bu dönemdeki çok ünlü öğrenci önderlerinden Daniel Cohen-Bendit kendini 20'nci yüzyılın Karl Marx'ı yerine koyarak, şöyle demektedir: "Avrupa'nın üstünde bir hayalet dolaşıyor. öğrenci devrimi hayaleti. Avrupa'nın bütün güçleri bu hayalete karşı mukaddes bir ittifaka girmişlerdir. Papa ve Merkez Komitesi, Kissinger ve De Gaulle, Fransız komünistleri ve Alman polis ajanları." Bendit'in yanında birçok Avrupa'lı ve Amerika'lı yenisolcu aydınların aynı görüşü savunmuşları, işçi sınıfı partilerinin kurulu düzenin bir parçası haline geldiğini ve bu nedenle u mudun öğrencilerde olduğunu belirttikleri görülmüştür.

Bununla beraber bu görüşlerin yaygınlığı çok kısa bir sürede ortaya çıkmış ve 1970'li yılların başlarında Avrupa ve ABD'de öğrencilerin siyasal eylemleri etkinliğini yitirmiş, radikallikten uzaklaşmış ve artık üniversite dışına taşınmayan bir konuma gelmiştir. İşçi sınıfının siyasal örgütleri ile ters düşen, onları tutuculuk ve revizyonizm ile suçlayıp tek yolun kendilerinin izlediği, devrimi şiddet yolu ile gerçekleştirmek olduğunu belirten öğrenci hareketi en yüksek noktasına 1968 - 69 yılında çıktık-

tan sonra hızla etkinliğini kaybetmiş; bir siyasal hareket olarak gençliğin kitlesel desteğini kaybettikten sonra "Whethermen", "Kızıl Tugaylar" vb. tipte küçük terörist grupların hareketine dönüşmüştür.

Terörizmin dışında öğrenci hareketinin büyük boyutlara varması ve belli bir süre içinde öğrencilerin kitlesel desteğini sağlama doğal olarak toplum bilimcilerin büyük ilgisini çekmiş, konuyu inceleyen çok sayıda yapıt ortaya çıkmış ve çıkmaya devam etmiştir. Üzerinde esas olarak durulan sorun gelişmiş kapitalist emperyalist ülkelerin öğrenci hareketleri olmanla beraber sözü edilen çalışmaların ortaya koyduğu bir iki noktaya kısaca değinmekte yarar vardır.

Sözü edilen çalışmaların ortaya koyduğu ilk önemli sonuç, kapitalizmin evrensel gelişiminin nasıl yüksek öğrenimin yapısını ve işlevini değiştirdiğini belirlemiş olmuştur. Modern kapitalizmin tekelleri giderek uzmanlaşmış emeğe gereksinme göstermeye başlamış ve böylece öğrenim kurumları giderek emekçi kesimlere açılmak zorunda kalmıştır. Böylece eskiden sadece egemen sınıflar adına eğitim işlevini yürütecek kadroları yetiştirmekle yükümlü öğrenim kurumları emekçi kesimlere açılırken, yüksek öğrenim diploması sınıf değiştirmeye yeterli bir araç olmaktan çıkmaya başlamış, toplumda emekçi kesime oranı büyük boyutlara varmıştır.

Bunun yanında kapitalist topluma özgün yabancılaşma giderek artan ölçüde kendini öğrenciler arasında da göstermeye başlamış, öğrenim kurumları düzeni için gerekli bilgilerin ürettiği yayıldığı ve pazarlandığı yerler haline gelirken entelektüel kimliklerini de büyük ölçüde yitirmişlerdir. Öğrenim sistemi içindeki bilgi üretme ve denetleme toplumsal gerçeklerle uyumsuzluk göstermeye başlamış, bunalım ve yadsıma ideolojileri yaygınlık kazanmaya başlamış, öğrenciler varoluşçuluk, hipicilik, terörizm vb. tipte düzene karşı çıkan akımlara yönelmişlerdir. Seks ve uyuşturucu maddelerin kullanımının yaygınlığı da bu çerçevede düşünülmüşü gereken olgulardandır.

İşte bütün bu nedenler belirtilen dönem içinde yaygın öğrenci gençlik eylemlerine yol açmış; ancak bu somut nedenlerden bir kısmının görünüşte ortadan kalkması (örneğin ABD içinde Viet - Nam), öğrenci hareketlerinin toplumu değiştirecek güce sahip olmaması ve toplumu değiştirecek gerçek güç olan işçi sınıfının siyasal hareketinden bağımsız olarak ortaya çıkması gibi nedenlerden dolayı önce yumuşamış ve sonra yok olmuştur.

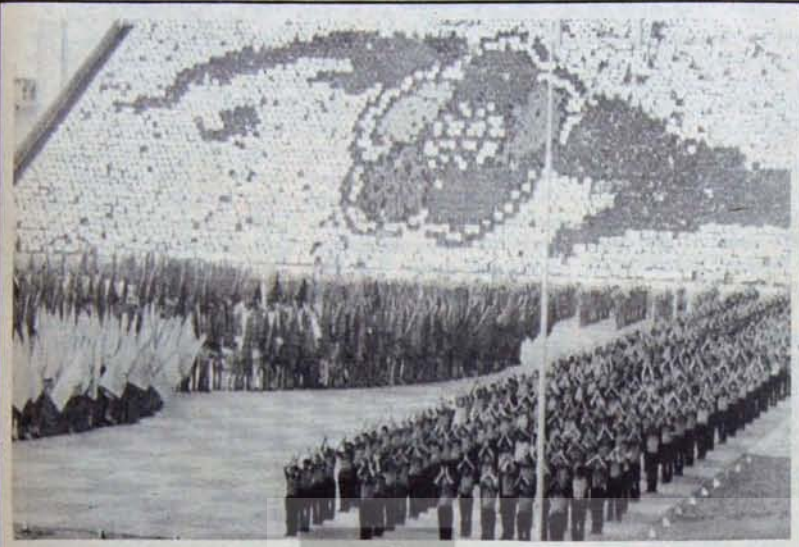
Buna karşılık emperyalist-kapitalist sistemin denetimi altında bulunan çevre (kuşak) ülkelerde öğrencilerin siyasal eylemi ve örgütlenmesi etkinliğini korumuş ve bugünde varlığını sürdürmektedir. Kuşkusuz bu durum sözü edilen ülkelere özgü yapısal nedenlerden kaynaklanmaktadır. Bir bakıma tüm sömürülen çevre ülkeleri kapsayan bir "öğrenci siyaseti" (öğrencilerin siyasal eyleminin çözümü) modeli oluşturmak olanaklı ise de gerek bunun çok geniş bir çalışmaya gereksinme göstermesi gerek belli ölçüde temsil edici nitelikleri olan Türkiye ile ilgili somut verileri bulmanın daha kolay olması nedeni ile Türkiye'deki öğrenci olayları üzerinde durmak daha gerçekçi bir seçme olacaktır.

TÜRKİYE'DE ÖĞRENCİ GENÇLİK VE SİYASET

Türkiye'de yüksek öğrenim gençliğinin siyasal rolünün, tarihsel bir geleneğe sahip olduğu söylenebilir. Osmanlı İmparatorluğunda medrese öğrencileri, jön Türkler, İttihat ve Teraki hareketi hep toplumun değişik kesimlerinin siyasal hareketi olarak ortaya çıkmış ya da öğrenciler bu hareketler içinde en aktif rolü kesimi oluşturmışlardır. Özellikle 19'uncu yüzyılın sonlarında ortaya çıkan "genç Türk" hareketi harbiye, tıbbiye, mülkiye gibi yüksek öğrenim kurumlarında oluşmuş ve dünya siyasal literatürüne öğrencilerin siyasal eylemleri belirleyen kavram olarak girmiştir. Genç Türk hareketiyle başlayan, İttihat ve Terakki ile gelişip Cumhuriyet Halk Partisi ile tamamlanan siyasal çizgi içinde öğrenci gençliğine ağırlığı adeta bir gençlik fetişizmi yaratmıştır. Bilindiği gibi kurulan rejim de "gençliğe emanet" edilmiştir.

Böylece toplumda, gençliğin en sağlıklı ve güçlü siyasal etken olduğu görüşü uzun süre varlığını sürdürmüş ve bu etki 1960 hareketi ile tepe noktasına ulaşmıştır. Bununla beraber burada gözden kaçırılmaması gereken nokta İttihat ve Terakki ile başlayan hareketin çok açık bir sınıfsal kimlik taşıyor olmasındır. Hareketin temel ideolojik öğeleri, ulusculuk, ulusal burjuvazi yaratma ve kapitalizm olarak belirlenmektedir. Başka bir deyişle yüksek öğrenim gençliğinin eylemi olarak içinde yer aldığı siyasal hareket gayet açık bir biçimde burjuva devrimi niteliği göstermektedir. Yükselen burjuvazi ve onun ideolojisi, bu toplumsal sınıfın en etkin olduğu kurumlardan biri olan yüksek öğrenimde egemen hale gelmiştir. Bilindiği gibi sözü edilen siyasal hareket bir taraftan feodal yapıları tasfiye ederken diğer taraftan da yeni düzene uygun bir kurumsallaşmayı ortaya çıkarmıştır. Kısa-

liğin siyasal yönelişleri

Gençlik için güvenli bir gelecek, emperyalizmin ve savaş odaklarının yenilmesini gerektiriyor.

ca özetlemek gerekirse Türkiye'nin özgün kapitalistleşme koşulları içinde burjuva devrimi yürütülürken yüksek öğrenim gençliğinin siyasal eylemi önemli bir rol oynamıştır. Bu rol nedeni ile gençliğe adeta karizmatik bir kimlik kazandırılmış ve 1960 hareketi ile bu karizmanın tepe noktasına ulaşılmıştır.

1960 sonrası Türkiye toplumunun siyasal yaşamının temel belirleyicisi işçi sınıfı ideolojisinin örgütlü bir biçimde ortaya çıkması olmuştur. Bu döneme kadar yoğun biçimde bastırılan ve ülke yaşamını etkilemesine olanak verilmemeye çalışılan işçi sınıfının politik örgütlenmesi artık karşı konulmaz bir biçimde siyasal yaşama girmiştir. Bu gelişmenin gerek sosyalizme açık bir çizgiye kayması biçiminde ortaya çıkmıştır. Böylece o zamana kadar burjuva devrim süreci içinde yer alan öğrencilerin siyasal eylemi hızla anti-kapitalist ve anti-emperyalist bir ideolojik kimlik kazanma konumuna gelmiş, bu gelişme içinde bugüne ulaşmıştır. Bu sürecin kavranabilmesi öğrenci gençlik hareketinin nesnel özellikleri ile ideolojik öğelerinin birarada tartışılmasını gerekli kılmaktadır.

Türkiye toplumunun yüksek bir nüfus artış hızına sahip olduğu ve uzun bir süreden beri devam eden bu artış hızının toplumun giderek gençleşmesine neden olduğu söylenebilir. Örneğin 1975 nüfus sayımına göre 12 - 25 yaş grubu toplam nüfusun yüzde 25'inden fazlasını oluşturmaktadır. Toplumda okuma yazma bilmeyenlerin sayısının hâlâ mutlak olarak büyümesine ve okullaşma oranının düşük

olmasına karşın orta ve yüksek öğrenim gençliğinin sayısı 1975 yılı içinde 1.5 milyonu geçmiş bulunmaktadır. Mutlak sayı olarak oldukça büyük sayılabilecek olan bu kitle dışında lise ve yüksek öğrenim için toplumda son derece büyük bir talebin bulunduğu bilinmektedir. Üniversiteye giriş sınavlarına her yıl giderek artan sayıda öğrencinin katılması bunun en açık göstergeleri arasında sayılabilir. Nitekim salt toplumdaki yüksek talep nedeniyle yüksek öğrenime kabul edilen öğrenci sayısı geçen yıllarda 400 bine yaklaşmış bulunmaktadır.

Kısaca özetlenecek olursa, siyasal olarak toplumun oldukça aktif bir kesimini oluşturan lise ve yüksek öğrenim gençliği sayısal olarak oldukça büyük bir kitle oluşturmakta ve bu kitle giderek büyüme eğilimi göstermektedir. Bununla beraber öğrenci kitlesinin büyüklüğü onun siyasal eylemini açıklayıcı, bağımsız bir değişken sayılmaz. Açıklamada kullanılacak en ağırlıklı değişken, bu giderek büyüyen kitlenin sınıfsal kompozisyonudur. Başka bir deyişle en önde tartışılması gereken nokta lise ve yüksek öğrenim kurumlarında hangi sınıf katmanların ağırlıklı bir biçimde temsil edildiğinin ve hangi sınıfların giderek artan talebi oluşturduğunun ortaya konmasıdır.

Bugün için gerek lise çağında ki gerek yüksek öğrenim çağındaki öğrencilerin, üniversite seçme sınavına girenlerin sınıfsal konumları hakkında elde kesin bilgi ve materyel yoktur. Bununla beraber bu konuda yine de belli yargılara ulaşmak mümkün görülmektedir. Bir kere lise ve yüksek öğrenim kurumlarına işçi ailelerinden gelen çocukların çok az oranda devam ettikleri söylenebilir, bunun yanında kır-

sal kesimin yoksulları ve bölgeler arası dengesizlik önemli belirleyiciler arasında sayılabilir. Bunlara ek olarak Türkiye toplumunun önemli bir yapısal özelliği, öğrencilerin siyasal eylemini açıklamada mutlaka göz önüne alınmalıdır. Bu, toplumda küçük burjuvazinin sayısal yaygınlığı ve özellikle bu katmanın öğrenim kurumlarına yüksek talep göstermesidir. Gelişmiş kapitalist toplumlarda ücretli kesim toplam işgücünün yüzde 90'ından fazlasını oluştururken bu oranın Türkiye'de yüzde 29 civarında olduğu söylenebilir. Ayrıca ücretli kesim içinde sayılan kamu bürokrasisinin bir kısmını da ideoloji ve işlevi yönünden küçük burjuva içinde düşünmek gerekir. Küçük mülkiyetin ve küçük işletmenin yaygın bir biçimde varlığını sürdürebilmesi temelde emperyalizme bağımlı, çarpık kapitalizmin ürünü olmakla beraber bu oluşumun sonucu küçük burjuvazinin sayısal ağırlığının büyük boyutlara ulaşmasıdır.

Dünya ilerici gençliğinin sloganı: Anti-emperyalist barış, dostluk, dayanışma

Doğal olarak böylesine ağırlıklı bir sınıfsal katmanın ideolojisi toplumdaki tüm siyasal oluşumları etkileyecek ve özellikle ekonomik bunalım döneminde sözü edilen bu ideolojik etkiye daha da yoğunlaşacaktır.

Toplumda sayıca en ağırlıklı kesimi oluşturan küçük burjuvazinin, özellikle kentsel kesiminin lise ve yüksek öğrenim kurumlarında ağırlıklı temsili kuşkusuz bu katmanın ideolojisinin öğrenci kesiminde yine ağırlıklı biçimde etmen olması sonucunu doğuracaktır. Yoğun bir ekonomik bunalıma giren toplumda küçük ve orta boy mülkiyetin yok olma tehdidi altında kalması, öğrenim kurumlarından alınan diplomaların rantının giderek azalması, öğrenim sistem ve kalitesinin sürekli düşüşü, bilimsel üretimde eğemen sınıfların bağnazca baskısı, yukarıda değinilen nesnel sınıfsal olguya ek olarak öğrenci kesiminin radikalleşmesine yol açan etmenler arasında sayılabilir. Büyük çoğunluğu küçük burjuva katmanlardan gelen genç öğrenciler, emperyalizmin ve kapitalizmin yarattığı geri, adaletsiz ve bağımlı toplum düzenine karşı doğal olarak derhal tepki göstermektedirler.

Sözü edilen bütün bu etkileşimler sonucu Türkiye'de öğrenci gençlik yoğun bir politikleşme ve bu doğrultuda eylem yapma süreci içinde bulunmaktadır. Bu sürecin çok belirgin iki özelliği olduğu söylenebilir. Bunlardan biri, artık günlük gazetelere de geçen parçalanmışlık ya da fraksiyonlar yapısıdır. İkincisi ise ortak bir anti-kapitalist, anti-emperyalist çizginin varlığıdır. Öğrenci kesimi içinde örgütlenmeye çalışan faşist ve maoist hareket bile başarılı olabilmek için aynı türden sloganlar kullanmaktadır.

Bugün öğrenci gençliğin siyasal ideoloji ve eylemi ile ilgili en güncel tartışmanın fraksiyonlar yapı noktasında toplandığı gö-

rülmektedir. Öğrenci gençlik kesimi içinde çok sayıda ideolojik yorumun eş zamanlı olarak var olması ve bütün yorumların kendilerini işçi sınıfının gerçek ideolojisi olarak ilan edip diğerleri ile çatışmaya girmesi bir çok çevre tarafından işçi sınıfı hareketinin parçalanmışlığının kanıtı olarak verilmektedir. Aslında, nesnel sınıfsal konumları açısından öğrencilerin siyasal yorumlarının farklılaşmaması yadırganacak bir olay sayılmalıdır.

1903 yılında üniversite gençliğinin siyasal eylemi ve ideolojisinin fraksiyonlar yapısından yakınlara Lenin şöyle demektedir: "... Bugün öğrenciler arasında 6 fraksiyonun varlığından söz edilmektedir... öğrenciler arasında daha fazla sayıda gruplar olabilir, çünkü öğrenciler aydınların en aktif bölümünü oluşturmaktadır; aydınlar (entelijensiya) toplumdaki sınıf çıkarlarını ve siyasal gruplaşmaları en bilinçli, kesin ve çözümlü olarak ifade eden kesimdir... küçük burjuvazi ideologlarını orta sınıf aydınları arasında (raznochinstsy) bulmakadır, bunların henüz yerleşmemiş dünya görüşleri, berraklaşmamış demokratik ve ilkel sosyalist düşünceleri ortaya attığını görüyoruz. Rusya'da küçük burjuvazinin çokluğu bu ideologların yaygınlığına sebep oluyor. Nitekim hem sağ kanat liberalleri hem en uç sol kanat sosyal-devrimciler bunlara örnek verilebilir..." (Toplu Eserler, C. 7 s. 43 - 56).

Lenin'in bu yargısının günümüz Türkiye için de geçerli ve aydınlatıcı olduğu açıktır. Bu çerçevede öğrenci gençliğin siyasal yöneliminin belli özelliklere sahip olduğu söylenebilir. Bunlar 3 grupta toplanabilmektedir.

(1) Kendine özgü bir sınıfsal kategori oluşturmamakla beraber nesnel olarak öğrenci-gençlik büyük ölçüde küçük burjuva katmanlardan gelmekte ve özellikle bunalım dönemlerinde yoğunlaşan bu sınıfa özgü dalgali ideolojik eğilimler gençler arasında kendini gösterebilmektedir. Bununla beraber toplumdaki etkin sınıfların siyasal hareketleri öğrenci gençlik içinde örgütlenileme olanakları bulabilmektedir.

(2) Öğrenci gençlik, çok kalın bir çizgi içinde, özünde anti-emperyalist ve anti-kapitalist bir doğrultu izlemekte; gençlik hareketinin yurtseverliği yoğun ve açık bir biçimde gözlemlenebilmektedir.

(3) Hareketin radikal yönü ağır basmakta, fraksiyonların çok büyük bir kesimi için ortak noktalardan biri, hiçbir siyasal alternatif getirilmeden mevcut siyasal kurumlaşmanın tümünün yadsınması olmaktadır.

BİRAZ DA SINIF MÜCADELESİNİN GEREKLERİ İÇİN ÖZELEŞTİRİ

1 Mayıs 1979, o güne kadar tabanlarına verdikleri "devrimci" görünümü koruyamayıp burjuvazinin saldırıları karşısında çaresiz kalan kimi örgüt yöneticilerini paniğe düşürdü. Bu paniğin sonucunda aynı kişiler, tabanlarının tepkisini göğüsleyebilmek ve kendilerini haklı göstermek için eski demagoji ve karalama yöntemlerine yeniden sarıldılar.

Bunun bir örneği, TSİP merkez yayın organı *Birlik* dergisinin 18. sayısında görüldü. *Birlik*'in bu sayısında, YÜRÜYÜŞ'ün daha önce yayınladığı ve TSİP Genel Sekreteri Yalçın Yusufoglu'nun imzasını taşıyan bir telgrafı savunmak, ama bunu, 1 Mayıs 1979'da işçi sınıfının devrimci hareketine özgü kararlılığı gösteren TİP'e satışarak yapmak için en çürük demagoji ve tahriflere başvuruldu.

Birlik dergisi, YÜRÜYÜŞ'ün yazılarını kastederek, TİP'in 1 Mayıs 1979 dolayısıyla "herkesen çok TSİP'i hedef aldı"ğı" iddia ediyor.

Birlik dergisi yazarlarının, herhalde olmasını istedikleri böyle bir durumu varmış gibi göstermeye ve böylece varlık gerekçelerine kendilerini de inandırmaya çalışmaları kendi bilecekleri iş. Ama herkes bilir ki YÜRÜYÜŞ, 1 Mayıs 1979'da ortaya çıkan teslimiyetçi ve kuşrukçu tutumları, TSİP'in herşeyi sergilemeye yeterli olan bir telgrafına ayırdığı yerden çok fazlasını gözden çıkararak, kimseyi esirgemeden sergilemekten çekinmemiştir.

Fakat anlaşılan TSİP yöneticileri, YÜRÜYÜŞ'ün bu telgrafı yayınlamasına da gerek kalmadan, burjuvazi karşısında "pes" ettiğini gören kendi tabanının gözünde de mahkum olmuşlardır. Bu tutumları izah etmelerine olanak olmadığına göre, olsa olsa demagoji ve karalama yoluyla sıkıştığı yerden çıkabileceklerini hesaplamışlardır. Bu amaçla, YÜRÜYÜŞ'ü de yanıt vermek zorunda bırakan bir yazıyla, 1 Mayıs 1979'da TSİP yöneticilerinin yapmadığını yapanları karalamaya girişerek bir polemik kendileri başlatmışlardır. Ve bu polemige son vermek üzere, YÜRÜYÜŞ'ü şimdi de bu yazıyı yayınlamak zorunda bırakmışlardır.

Birlik yazarlarının iddialarından biri, TİP'i "rakip" olarak

gördüğü ve "1 Mayıs'ta yaptığı çıkışı oya dönüştürmenin yollarını aradığı" iddiasıdır. *Birlik* yazarlarının, bunu nereden çıkardıklarını bilmiyoruz. Fakat anlaşılan kendileri, bir "rakip" olarak görmeyi başlıca "reklam" aracı saymaktadırlar ve 1979 seçimlerindeki bütün hesaplarını da buna göre yapmaktadırlar. 1979 seçimleri için kimlerin bir takım "reklam" araçları aradıklarını, sol kamuoyundaki herkes pekala bilmektedir. Böyle bir "reklam" olanağını elde edebilmek üzere, bilimsel sosyalizmle ilgisi dahi olmayan, hatta bilimsel sosyalizm karşıtlığı politik kariyer sayan kimilerinin gözüne girebilmek için manevralara girişlerinin kimler olduğu da ortadadır.

Birlik yazarlarına göre, "1 Mayıs'ta 1 Mayıs Alanı'nda olmanın somutlandığı biçim... siyasal kuruluşları ve demokratik kitle örgütlerini temsil edecek kişilerin 1 Mayıs'ta 1 Mayıs Alanı'nda bulunmaları gibi özgül bir noktada toplanmıştı" ve "TİP... bu eylem hazırlığından şimdi habersiz görünmektedir."

TİP, bu eylem hazırlığından habersiz görünmek şöyle dursun, daha 1 Mayıs'tan bir hafta önce, böylece "uzlaşmacı ihtimal"lere kamuoyunun önünde ve bunu da DİSK'e doğrudan ilereyerek açıkça karşı çıkmıştır. TİP Genel Başkanı Behice Boran'ın 23 Nisan'daki bir konuşmasında da aynen şöyle denmektedir: "Beliren bir diğer uzlaşmacı ihtimal de işçi sınıfını ve emekçi kitleleri temsilen şu veya bu heyetin Taksim'e gidip çelenk koymasidir. Bu, 1 Mayıs'ı yasak savma kabilinden kutlamak olur" (YÜRÜYÜŞ, 1 Mayıs 1979, s. 212)

Demek ki gerçek olan, bilimsel sosyalistlerin bu eylem hazırlığını görmezlikten geldiği değil, tam tersine, bilimsel sosyalistlerin kararlı tutumu sayesinde bu tür formüllerin uygulanamaz hale geldiğidir. Sınıf mücadelesinde kararlı olanlarla kararsız olanlar da işte bu ortamda açığa çıkmıştır.

Birlik dergisi, telaşa kapılanların gerçekleri göz göre göre tersine çevirmek için ne yollara başvurabileceğinin akıl almaz bir örneğini de veriyor. *Birlik* dergisi, "sıkıyönetimin iki ay daha uzatıldığı" aşam TSİP'in... çektiği telgraf'tan söz ediyor. YÜRÜYÜŞ'te yayınlanan telgraf metnini gözleriyle gören

herkes bilmektedir ki, telgraf 25 Nisan tarihini taşımaktadır ve *Birlik* dergisi de bunu bugüne kadar sessizce kabullenmiştir. Sıkıyönetim ise 25 Nisan değil, 26 Nisan akşamı uzatılmıştır. *Birlik* yazarları, acaba "yutturabildiğime yutturum" mantığını mı yürütüyorlar?

Birlik, Yusufoglu'nun telgrafını savunabilmek için, şimdi de, "işçi sınıfı partisinin aynı zamanda muhtemel gelişmeleri gören bir parti" olduğu savına sarılıyor.

Evet, 1 Mayıs 1979'da, sokağa çıkma yasağı dahil en ağır yasakların uygulanabileceğini görmek için "kahin" olmaya gerek yoktu. Fakat işte önemli olan da, görülebilecek en olumsuz olasılıklara rağmen kararlılığı sürdürebilmek ve buna hazırlıklı olmak. Örneğin 1 Mayıs'ta İzmir yolunu tutanlar da "muhtemel gelişmeleri" çok önce görmüşler ve her zamanki teslimiyetçiliklerine sonuna kadar uyan bir davranışla, daha 9 Mart'tan İzmir Konak Alanı'nı tutmuşlardır. Şimdi *Birlik* yazarları, asıl, TSİP yöneticilerinin tutumunun 1 Mayıs'ta İzmir'e gidenlerden farkını (varsayarsak) açıklamak zorundadırlar.

Dikkati çeken yönlerden biri de, YÜRÜYÜŞ'ün yayını TSİP'e karşı kimi çevrelerle "ağız birliği" yapmakla suçlamaya çalışan *Birlik* yazarlarının, asıl Türkiye İşçi Partisi'nin 1 Mayıs'taki tutumuna karşı bilinen çevrelerin tahriif ve suçlamalarını kullanmaya çalışmalarıdır. *Birlik* yazarlarına göre, TİP'in tutumu, "kitlelerden kopuk bireysel bir çıkış" olmuştur. 1 Mayıs'ta teslimiyetçiliği haklı göstermek için kimlerin "kitlelilik", "bireysel çıkış" gerekçelerine sığındığı bilinmiyor. Kısacası, 1 Mayıs'ta yerinde sayan TSİP yöneticileri, sonunda 1 Mayıs'ta sınıfta kalanların tezlerinden başka sığınacak gerekçe bulamamışlardır.

Dahası 1 Mayıs 1979'da TİP lilerin kararlılığı "ucuz kahramanlık" diye nitelleyen büyük burjuva basını gibi, başlarını kuma gömmeye çalışmaktadırlar.

Birlik yazarlarının, 1 Mayıs 1979'da sokağa çıkan bilimsel sosyalistlerin sayısına bakarak bu kararlılığı küçümsemeye çalışmasını yanıtlamaya gerek yok. Bunun yanısı, 1 Mayıs'ta gösterilen kararlılığın ulaştığı kitlelerin yanısıyla verildi. *Birlik* yazarlarının "sadece TİP'i temsil etmekle" küçümsemeye çalıştığı TİP üyelerinin, Türkiye işçi sınıfının partisinin üyeleri olarak kendilerinin çok ötesinde sınıf mücadelesindeki kararlılıktan ödün vermeye yanaşmayan en geniş kitleleri temsil ettikleri somut olarak görüldü. Ve 1 Mayıs'ın "kitleliliği" adına, tam tersine sınıf mücadelesinin kitleliliğini budamaya yönelik tesli-

miyetçi tutumlar da yeterince sergilendi.

Ama TSİP yöneticileri, herşeyden önce, satır arasına sıkıştırarak sözünü ettikleri, "Anadolu'dan gelecek asgari 5000" aşkın üyeleri" olduğuna önce kendilerini ve örgütlerini inandırmalıdır. Sonra da, bu üyelerin 1 Mayıs'ta sokağa çıksalardı, "sadece TSİP'i temsil etmiş olacakları", kompleksinin nedenlerini bulmalıdırlar. Bu nedeni de, kendilerini işçi sınıfı partisi olarak görmeyip, yalnızca "müfrezelerden

birini" olarak görebilmelerinde aramalıdır.

Kısacası 1 Mayıs'ta düşülen paniği gizlemek için başvuru demagoji ve karalamalar kimseye yarar getirmeyecektir. Bu tür yöntemlere başvurmak, *Birlik* yazarları ve TSİP yöneticileri, 1 Mayıs 1979'tan gereken dersleri bir an önce çıkarmalıdır. "Özeleştir" alışkanlıklarını, günah çıkarmak için değil, biraz da, işçi sınıfı hareketinin gereklerini görebilmek için kullanmalıdırlar.

"Sağduyunun sadık temsilcileri"

ve "oldu bittiye adam kullanmak"

Cumhuriyet Gazetesi yazarlarından Oktay Akbal, gazetesindeki sütununda 14 Haziran günü bir yazı yayınladı. Bu yazısında Akbal, Türkiye İşçi Partisi ile TSİP yöneticileri arasında görüşmeler yapıldığını "öğrendiğini", ve TSİP tarafından, "Birleşik Sosyalist Parti" adı altında birleşme önerisi yapıldığını açıklıyordu. Buna karşılık, Akbal'ın "öğrendiğine göre", "TİP yöneticileri TSİP'in kapatılmasını, tüm üyelerinin de TİP'e katılmasını önermişlerdi."

Akbal'ın bu bilgileri nereden "öğrendiği" bilinmiyordu. Üstelik TİP ve TSİP yöneticileri arasında, geçtiğimiz hafta Yürüyüş'te geniş olarak açıklanan görüşmelerde, "Birleşik Sosyalist Parti" gibi bir isimden söz edilmemiştir.

Ne var ki TSİP Genel Başkanı Ahmet Kaçmaz'ın önceki hafta Salı günü yaptığı basın toplantısında, Akbal'ın önceki yazısında yer alanların tıpatıp tekrarlandığı görüldü. "Birleşik Sosyalist Parti" deyimini Kaçmaz tarafından ortaya atılıyor ve Akbal'ın yazısındaki diğer iddialar da yine Kaçmaz tarafından dile getiriliyordu.

Oktay Akbal, bu kez 25 Haziran tarihli yazısında yine Kaçmaz'ın basın toplantısındaki iddialarını tekrarladi.

Bu paralellikler, Akbal'ın yazılarındaki "bilgi" ve iddiaların kaynağı konusunda da kuşku bırakmıyordu. TİP ve TSİP yöneticileri arasında yürütülen görüşmelerde, belli bir aşamaya gelene kadar bu görüşmelerin Partilerin merkez organları dışına taşınmaması gerektiği ilkesinde anlaşılmış, ancak bu ilkeye TSİP yöneticileri tarafından uyulmamıştı. Öğrenildiğine göre TSİP yöneticilerinden Tektaş Ağaoğlu, bir süre önce O. Akbal'ı evinde ziyaret ederek kendisine iki Parti arasındaki yazışmaları da göstermiş, bu arada TSİP'in tek taraflı iddialarını da aktarmıştı. Herhalde böylece, birlik sorununun TSİP lehine bir "reklam" aracı olarak kullanılması amaçlanıyordu.

İlginc bir rastlantı, TSİP yanlısı ilke dergisinin Haziran 1979 sayısında O. Akbal'a ilgili olarak yer alan nitelermeydi. İlke yazarları bu sayıda, Akbal'ın 1 Mayıs 1979 ile ilgili tutumunu ele alarak, Akbal'ı "sağduyunun sadık temsilcilerinden" biri diye niteliyordu.

Sıkıyönetim bildirilerine geçen "sağduyu" deyimıyla yapılan bu nitelme kuşkusuz doğruydı. Ama bu nitelme-yi yapan aynı TSİP yöneticilerinin, belki de aynı aralarda, Akbal'ı TSİP'in "birlik" anlayışının bir reklamcısı olarak kullanmaya çalışmaları, asıl ibret verici olanıydı. Böylece bir kere daha hem TSİP yöneticilerinin "birlik" konusundaki pazarlıkçı tutumları, hem de kısa vadeli hesapları için kişileri "kullanmaktan" çekinmeyen anlayışları açığa çıkıyordu.

Evet, TSİP yöneticileri bir kere daha, "yüksek menfaat şemsiyesi altında oldu bittiye adam kullandık" (TSİP 1. Kongresi'ne sunulan Genel Yönetim Kurulu Raporu, s. 30) dedikleri 1974'e dönüyorlardı.

"TSİP 1974'E GERİ DÖNÜYOR"

YÜRÜYÜŞ'ün geçen sayısında, "TSİP 1974'e geri dönüyor" başlığı altında yazıda, Türkiye İşçi Partisi tarafından TSİP'e 8 Nisan 1979'da iletilen "Ara Protokol" metni de yer alıyordu. Bu protokolün 3. maddesinde yer alan bir "da" ekinin dişişmesiyle, yanlış anlaşılacak bir durum doğdu. Protokolün bu maddesinin doğrusu şöyledir:

"3) Birleşme hukukuk olarak, seçim yasaları ve Siyasi Partiler Yasası'nın ortaya koyduğu koşulları da dayatmasıyla, nemel ölçütlerle göre daha büyük gelişkinlik düzeyinde bulunun partiye diğerinin katılması biçiminde gerçekleşecek-tir."

Düzeltilir, özür dileriz.

İŞTE SSCB

Bilim Dokumacıları

Universiteler: Bilimin özgür kaleleri

Prof. Othar GİGİNEİŞVİLİ... Bizim kısaca Othar Hoca dediğimiz bu değerli bilim adamını sizlere biraz geç tanıttığım için üzgünüm. Ama onu sizlere tanıtmak için önemli ipuçlarını var: Açın Gürcistan haritasını, Kafkaslarıyla, deniziyle, toprağıyla, ırmağıyla, orada Othar Giginieşvili'nin kimliğiyle ilgili çok şey bulacaksınız.

Ya da, bir Anadolu kasabasına otobüsle giderken yanınızda, pencere kenarında oturan, güneş görmüş yaşlı köylünün güneş vuran yüzüne bakın. Deniz kıyısında ağ onaran balıkçıların ağır, vakur, yorgun ve usta ellerini tutun. Ya da, atölyede, tornasının başında, alında biriken ter dirseğiyle silen ustabaşına selam verin. İşte bunların hepsi biraz Othar Hoca'dır.

Othar Giginieşvili Gürcistan Sosyalist Cumhuriyeti'nin ünlü bir bilim adamıdır. Birlikte gezdiğimiz her yerde, herkesin saygıyla selamladığı, sevgiyle kucakladığı Othar Hoca Tiflis Şarkiyat Enstitüsünün ve Gürcistan Dostluk ve Kültür Cemiyetinin yöneticiliğini yapmaktadır.

Özellikle yakın tarih üzerinde yaptığı araştırma ve incelemelerle tanınan Othar Hoca, Osmanlı-Türkiye tarihi üzerinde de çalışmalar yapmıştır, yapmaktadır.

9 Mart günü Moskova'dan hareketle üç saatlik bir yolculuktan sonra Tiflis havaalanına indiğimizde bizi o karşılamıştı. Yanında da öğrencileri Grum ve Levan... Gürcistan'daki gezilerimiz sırasında hep birlikte olacağız ve nereye gitssek, neyi sorsak bize incelikli bilgiler verecekti Othar Hoca ve onun saygılı öğrencileri...

Bir eski kent kalıntısı, bir taş, bir kilise, bir eski öykü, şiir, şarkı, resim, heykel, kabartma, dağ, ırmak, deniz, dil, din, tarih, kültür... Gürcistan'da bunlara ilişkin ne varsa anlatırken Othar Hoca eliyle adeta anlatıklarını okuyor gibiydi. Bir antika halının ilmeklerini sayıyor gibiydi. Ulusal kültürün tarihsel derinliklerinde gezinen, sürekli gözleyen, araştıran, düşünen bir kültür, bir tarih kozmonotu gibiydi.

"Tarihimizi, kültürümüzü ne kadar araştırır ve zenginleştirirsek yurdumuza ve insanlığa o kadar büyük hizmet ederiz. Çünkü bunların hepsi insanlığın ortak zenginliğidir..."

Othar Hoca, böyle düşündüğü için neyi anlatsa bize, o anlattığı şeyi, avucunda, kanadına, kandaındaki renklerle bir şey olmasın diye özenle tuttuğu keleşek gibi tutuyordu... Sonra da bırakıveriyordu keleşeği, keleşek uyuyor,

uçuyordu, anır tanımaksızın, öz-gürce...

Gürcistan'da tanıştığımız, konuştuğumuz, bilim, sanat, kültür dokuma ustaları da her fırsatta böyle evrensel boyutlara vardırıyorlardı bakışlarını. Othar Hoca onların bir temsilcisiydi. Sovyet bilim adamı kişiliğinin bir temsilcisiydi.

Batum'da Karadeniz kıyısında sendikalarca yaptırılmış dinlenme sitelerinde birlikte dolaşıyorduk bir gece. Deniz ve gece sakin, hava güzel ve ılıktı. Kıyıda adımlıyorduk. Othar Hoca bir ara deniz kıyısına eğildi, karanlıkta birşey arıyordu gibiydi. Daha da eğildi, eliyle bir yerleri karıştırdı, karanlıkta iyice seçebilmek için bir süre gözünü diktiği yere baktı. Sonra eğildi ve konuşmadık yürümeğe devam etti. Merak etmiştim.

"Hayrola hoca, bir şey mi buldun" diye sordum.

Oldukça iyi Türkçe bilen Othar Hoca başını salladı, "Yooo" dedi. "Burada biraz fazla beton kullanmışlar. Doğal dengeyi korurken çimentoya dikkat etmek gerek. Yoksa güzelliği bozarız..."

Yüreğimin "cızzz" ettiğini anımsıyorum.

Hayata böylesine nakış gibi bakmasını bilen, ülkesini ve dünyayı böylesine öğlak başı okşar gibi seven dünyanın bütün bilim adamlarını selamlarım.

Batum'dan Tiflis'e havayoluyla giderseniz ve hava açık olur, bulutlar izin verirse, pence-renizden, sol yanda Kafkasları görürsünüz.

Göreme vadisine kar yağdığını ve bir uçurtma uçurum. Uçurtmaya da binin. Oyle bir şey. Yanbaşınızda dağlar, kristal heybetler gibi uzanıyor. Karlı sarp vadiler ve deli delişmen dağ dorukları...

Önümdeki koltukta oturan Othar Hoca gülümsüyor. O deli, delişmen başı karlı dağlardan en yüksekini gösteriyor.

"Bakin şu Kazbek dağıdır. Oraya altı defa çıktım..."

Othar Hoca'nın ilk ve son kez övündüğüne tanık oluyoruz.

Sonra pamuk yığınları arasında da bir şey daha arıyor:

"Nerede o Elbruz?...Yaramaz bir çocuğu arar gibi..."Yok görünmüyor. Ona da iki defa tırmandım..."

Çocuklarına bakar gibi bakıyor bembeyaz doruklara.Yüzünde de uzun süre takılı kalan bir gülümseme... Kimbilir hangi anı-

ların süslediği bakışlar bunlar...

Eski bir dağcı Othar Hoca, yakın zamanlara kadar da tırmamış.

"Şimdi yaş 64. Gençlere bıraktık artık" diyor...

"Hoca evli misin? Çoluk-çocuk var mı?"

Gülüyor:

"6 defa evlenip boşandım, dulum. Şimdi evlenecek kız arıyorum." diyor.

Daha da gülmese şaka yaptığını anlamayacağız. Hoca evlenmeye vakit bulamamış...

Bilim tüm insanlığın malıdır

Othar Hoca Tiflis'te bulduğumuz günlerde bizi Şarkiyat Enstitüsüne götürüyor ve arkadaşlarıyla tanıştırıyor. Prof. Sergi Cikiya, Türkoloji Bölümü Hocası. Tate Batsaşi Türkiye Bölümü tarihçisi. Türkiye tarihi profesörü Mihail Svanidze. Türkiye folkloru Profesörü Lia Çlaidze.

Şarkiyat Enstitüsü 20 yaşında. Türkiye, İran, Arap tarih ve dilleri inceleniyor, dilleri ve lehçeleri... Eski, orta, yakın ve modern çağ tarihleri araştırılıyor. Edebiyatları da...

Profesör Sergi Cikiya, halen basılı olan Türkçe-Gürcüce sözlüğün geliştirilmesini, gelecek yıl geniş çaplı bir sözlük basılacağını söylüyor. Bu arada Türkçe'deki güncel gelişmelerin izlendiğini de kaydediyor.

Masamızın çevresinde Gürcü dilleri uzmanı Prof. Natela Kate-lia, Prof. Guram Kartozia ile Yakın Çağları Profesörü Shota Kurdgelashvili de bulunuyor. Prof. Lia Çlaidze hanım bize tep-si içinde çay, kahve getiriyor. El-ceğiziyle yapmış. Hem yudum-luyoruz, hem konuşuyoruz.

Enstitüde çalışmalar iki bölüme yürütülüyor: Dil ve edebiyat, tarih...

Yazarlarımızın romanları, hikayeleri burada çok tutuluyor, çok seviliyor, çok okunuyor Gürcistan'da.

Evliya Çelebi'den, Nasrettin Hoca'dan, Orhan Kemal'lere, Aziz Nesin'lere kadar, bir bir sayıyorlar...

Türkiye-Gürcistan tarihi ilişkisi ve bağları hakkında bilgi veren Othar Hoca,

"Biz tarihi araştırırken, bizi düşman eden değil, bizi dost eden, kardeş eden tarihsel ve kültürel bağları araştırıyoruz" diyor.

Othar Hoca, bu konuda bir örnek de veriyor. İran Şahı Ağa Mahmad Han 1795'de Gürcis-

tamamladıktan sonra dilerse sanat ya da spor dallarında da öğrenimine devam edebiliyor. Dünya ve Olimpiyat güreş şampiyonlarından Tediaşvili ile Balavdze bu Üniversiteyi bitirmişler. Rektör yardımcısı Zuhrap Prokaşvili aynı zamanda güreş federasyonu başkanı...

Üniversiteyi geziyoruz, yeni hocalarla tanışıyoruz. Uzun, temiz, kalabalık ama sessiz koridorlar... Karşıdan 50 yaşlarında bir hanım geliyor, uzun boylu, zayıf, güleç. Yanımızdan geçerken tanıştığımız bizi rektör yardımcısı:

"Elene Gokielli. Üniversitemizin Spor Şubesi Müdürü..."

Elene Gokielli 1953-1954 yıllarında 90 metrede Sovyetler Birliği ve Dünya şampiyonluğu kazanmış rekortmen bir atlet. Oğlu da bir şampiyon, halen koşuyormuş; Sovyetler Birliği şampiyonu.

Zuhrap Prokaşvili bize bunları söylerken Elene hanım biraz sıkılarak ve gülerken bize bakıyor. Ve rektör yardımcısı ekliyor:

"Eski bir atlet dediysem sizin siz onun yaşına bakmayın, hâlâ güzelliğini koruyor..."

Elene hanım utanıyor, gülüyor, gezimizin güzel geçmesini diliyor, Türkiye'ye selam söylüyor ve ayrılmayı yanımdan...

Üniversitenin bir başka odasında. 12. yüzyılda yaşamış ünlü Gürcü ozanı Rustaveli'nin adını taşıyor bu oda. Edebiyat laboratuvarı gibi bir yer. Edebiyat Profesörü Aleksandre Baramidze bize, mümkün olan zaman aralığında çalışmaları anlatıyor...

Tarih kırizma ediyor, kökle-riyle, dallarıyla, çiçekleriyle bilim emekçilerinin ellerinde büyütülüyor.

Othar Hoca "burada duralım" diyor.

Vakit öğle. Gürcistan'ın eski başkenti Mtskheta'ya giderken, yolda mola veriyoruz. Bir kır lokantası. Bodur iskemleler üzerinde bir masayı çeviriyoruz. Lokanta dolu. Çoluklu çocuklu genç yaşlı aileler. Konuşuyorlar, yemek yiyorlar. Herhalde gezintie gidiyorlar bir yerlere... Yemekler geliyor ve testiler içinde şaraplar...

"Yapma Hoca, dün gece çok içtik..."

"Gene içeceğiz" diyor. "Günde 6 şişe şarap içmeyene Gürcü demeyiz biz. Siz de bizim kardeşlerimizsiniz..."

Othar Hoca Tamada oluyor.

Kadehlerimizi Othar Hoca'nın şerefine kaldırırken, o sesleniyor:

"Demek ki, dünyanın en fena adamı için içiyorsunuz!"

Bu bilgi, bu alçak gönüllü, yapmacıksız, gösterişsiz, bu dost canlısı, babacan, barışçı bilim adamı zaman zaman yalan da söylüyor...

SALT II Viyana'da imzalandı

Hedef SALT III ve kalıcı dünya barışı

Tüm insanlığın yararına barış ve dostluk yolunda atılan önemli adımlardan biri SALT II anlaşması önceki hafta içinde Avusturya başkenti Viyana'da Carter ve Brejnev arasında imzalandı. Askeri ve politik yumuşamaya katkısı tartışılmaz olan ve tüm insanlığın düşmanı nükleer silahların hem nitelik hem de nicelik olarak sınırlandırılması demek olan SALT II anlaşması dünya barışı yolunda atılan önemli bir adım oldu.

Askeri harcamaların günde 1 milyar dolara ulaştığı ve 60 milyon insanın askeri faaliyetlerde çalıştığı günümüzde SALT II, kalıcı barış için sosyalist sistemin bir başansı oldu. SALT II anlaşmasıyla sürekli gerginlik havasını sürdürmek isteyen, savaş kârlarını artırmak için ellerinden geleni ardına koymayan emperyalist sistem, dünya barış ve yumuşama güçleri karşısında bir yenilgi daha aldı.

SALT II'YE KARŞI KAMPANYA

Daha SALT II'nin görüşmeleri sürerken Amerika Birleşik Devletleri'nde de dünyanın önde gelen silah tekelleri eliyle bir kampanya başlatılmıştı. Ülke içindeki azgın antikomünist ve gerici örgütler tarafından sürdürülen bu kampanya Amerika'nın Sovyetler Birliği'ne karşı gücünün kısıtlanacağı ve "komünist işgali" kolaylaştıracağı görüşlerini kullanıyordu. Hatta Uluslararası silah tekelleri eliyle sürdürülen bu kampanya için 4 milyon dolarlık bir fon da ayrılmış bulunuyordu. Bu fon "anlaşmaya karşı halkın tepkisi ayakta tutmak" amacıyla harcanacaktı.

Öte yandan Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan çeşitli kamuoyu yoklamaları geniş kitlelerin SALT II'nin imzalanması gerektiğine inandığını gösteriyordu. Amerikan halkı anlaşmanın biran önce imzalanması ile sadece barış ve güvenlik yönünden değil, diğer bir çok önemli konuda da iki ülke arasında olumlu adımların atılacağına inanıyordu.

SALT II anlaşmasına karşı çıkanların temel görüşü anlaşmanın denetim konusunda yeterli önlemleri getirmedir. İran'da meydana gelen gelişmeler sonucunda bu ülkede bulunan Amerikan Casusluk tesislerinin kullanılmaz duruma gelmesi ile SALT II'nin getirdiği önlemlerin denetlenemeyeceği kaygılarını öne süren SALT II düşmanları bu görünüm altında silah tekellerinin kârlarını artırmaları yolunda çaba sarfediyorlar.

SALT II'DE ÖNEMLİ AŞAMA: VIYANA ZİRVESİ

Uzmanlar ve teknisyenler eliyle yürütülen SALT II çalışmalarını Viyana Zirvesi ile en yüksek aşamaya ulaştı.

Viyana görüşmelerinde SALT II konusunda yaptığı konuşma-

da Leonid Brejnev şöyle diyor: "Gerek komünist partimizin yönetimi, gerek SSCB yüksek Sovyeti, gerekse tüm Sovyet halkı varılan anlaşmanın önemini gayet iyi idrak ediyorlar." Gerçekten de Sovyetler Birliği SALT II'nin uygulanması ve getirdiği önlemlerden bir adım daha geri gidilmemesi için elinden geleni yapacağını her fırsatta açıklamış bulunuyor. Leonid Brejnev, Viyana görüşmeleri sırasında yaptığı konuşmada şu noktalara da değiniyordu: "SALT II anlaşması daha ileriye SALT III'e doğru ilerlemek için gerekli yolu açacaktır. Bu daha da karmaşık bir çalışmayla mümkün olacak. Şimdiye dek parantez içinde kalmış olan bir dizi ciddi stratejik ve coğrafi etkeni hesaba katmak gerekecek. Ancak, kesin istek yapıcı ve onurlu yaklaşım gösterilmesi halinde bu görevin de üstesinden gelebileceğimiz kanısındayım."

Öte yandan Leonid Brejnev konuşmasında yine Viyana'da sürdürülmekte olan Orta Avrupa'da silahlanmanın kısıtlanması görüşmelerinde de başarıya ulaşması için Sovyetler Birliği'nin her çabayı harcayacağını belirtti. Bu anlaşmanın SALT II ile birlikte dünya barışı için önemli bir katkı olacağını da konuşmasına ekledi.

SALT II Anlaşmasının imzalanması ile birlikte dünya politikasında İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana önemli bir dönemeç noktasına gelinmektedir. Anlaşmanın yürürlüğe girmesi ile birlikte uluslararası ilişkilerde olumlu değişiklikler meydana gelecektir. Aksi ise soğuk savaşa geri dönme yolunda bir adım olabilecektir.

SALT II anlaşmasının başarısı, sadece aslında başlı başına çok büyük önem taşıyan stratejik denge ve askeri dengeyi sağlanmasını anlamına gelmeyecektir. Böylece bir anlaşmanın önemi, askeri amaçların sınırları dışına çıkmaktadır. Bu anlaşma insanlığın başkalarını yoketme tehdidi için kullanılan askeri gücü sınırsız şekilde artırmaktan daha hayati hedeflere ulaşabilme yeteneğine ve silahsızlanma olanağına olan inancını artıracaktır. Öte yandan SALT II'nin uygulanması dünya sosyalist sisteminin şimdiye değin birçok kez kanıtlanmış olan sürekli barış çabalarının bir kez daha kanıtlanması olacaktır.

SALT II anlaşmasının uygulanması dünyada anti-komünist, anti-sovyet güçlerin bir adım gerilemesi demektir.

SALT II anlaşması nesnel olarak bir nükleer savaş tehdidinin, dolayısıyla bir dünya felaketinin olasılığını azaltılmasını ve gelecekte ortadan kaldırılmasını, dünyada nükleer silahların yayılmamasını, bir dizi silahsızlanma sorunlarının çözümünün teşvik edilmesini ve barışçı amaçlara atılacak olan askeri giderlerin azaltılmasını sağlayacaktır. SALT

II anlaşması, dünya politikası için gerekli olan yumuşama sürecinin bir katalizörü olacaktır.

SSCB Devlet Başkanı Leonid Brejnev SALT II anlaşmasının imzalanmasından sonra yaptığı konuşmada da, dünya halklarının uzun bir süreden beri beklediği anlaşmanın en sonunda gerçekleştiğini belirterek şöyle dedi: "Sağlam barış ve nükleer silah depolarının daraltılmasını isteyen herkesin çoktandır beklediği olay gerçekleşti. Biz bu anlaşmayı imzalayarak her insanın en kutsal hakkı olan yaşama hakkının korunmasına yardımcı oluyoruz."

Brejnev konuşmasına şöyle devam etti:

"SALT II anlaşmasını imzalamak suretiyle Sovyet-Amerikan ilişkilerinin ve dolayısıyla tüm uluslararası iklimin genel olarak sağlığa kavuşturulması

SALT-II bir mücadeledir.

5 kıtadan haberler

NİKARAGUA'DA SOMOZA'NIN SONUNA DOĞRU

Nikaragua'nın önemli kentleri Masaya ve Diriamba'yı ele geçiren Ulusal Kurtuluş Cephesi gerillalarının ilerlemeleri sürerken, Diktatör Somoza ülkesinin bağlı olduğu emperyalist örgütler ve ülkeler tarafından da terk ediliyor. Amerika Birleşik Devletleri'nden sonra Amerika Devletleri Örgütü ve Brezilya da Somoza'yı kaderiyle başbaşa bıraktılar. Somoza'nın buna yanıtı ise "komünizmle mücadele etmeyen Amerika pişman olacak" şeklinde oldu.

Öte yandan Somoza'ya bağlı ulusal muhafızların son cephe saldırıları da sonuçsuz kalıyor. Elinde tüm güçleri cepheye süren Somoza buna karşılık bir ilerleme kaydetmiş değil. Buna karşılık Sandinist Gerillalar başta başkent olmak üzere ülkenin diğer kentlerinde başarılar kazanıyorlar. Yapılan açıklamalara göre Somoza'nın son kanlı saldırısı sonucu sivil halktan birçok kişi yaşamını yitirmiş bulunuyor. Hedef gözetmek için kentleri bombalayan Somoza'nın uçakları birçok kenti yerle bir ettiler. Fakat Somoza'nın en etkin silahı olan uçaklarının da çok azaldığı ve Nikaragua'da Ulusal Muhafızların ezilmesinin yakın olduğu belirtiliyor.

COMECON HÜKÜMET BAŞKANLARI TOPLANTISI

Sosyalist Ülkeler Ekonomik Dayanışma Örgütü COMECON'a üye ülkelerin hükümet başkanları toplantısı geçen hafta Moskova'da yapıldı. Tüm dünyanın sanayi üretiminin üçte birini sağlayan ve toplam nüfusu 430 milyonu aşan 10 COMECON üyesi ile örgütte gözlemci statüsü ile temsil edilen ülkelerin, Moskova toplantısında, ekonomik işbirliğini sağlamlaştırmaya konusunda duracakları bildirildi.

URUGUAY'DA BİNLERCE SİYASAL TUTUKLU

Uluslararası af örgütü tarafından yapılan bir açıklamada Uruguay'da her bin kişiden birinin siyasal tutuklu olarak cezaevlerinde bulunduğu bildirildi. Uruguay'da iktidarda olan yönetimin işkenceyi de kurumsallaştırdığı belirtilen açıklamada yasa dışı tutuklamaların kesintisiz sürdüğü açıklandı.

HİNDİSTAN'DA POLİSLERİN GREVİ ENGELLENİYOR

Hindistan'da yaşam koşullarının güçlüğünden şikayet ederek greve giden ve daha sonra gardiyanları da yanlarına alan polisler üzerine askerler tarafından ateş açıldı. Polislerin grev yapmalarının yasa dışı olduğunu belirten yetkililer buna izin verilmeyeceğini açıkladılar. Çıkan çatışmalarda çok sayıda polisin askerler tarafından öldürüldüğü bu arada askerlerin de kayıplar verdiği bildiriliyor.

Dünyanın barışçı geleceği için

Birleşmiş Milletler'in ırk ayrımı yapan ülkelere mali yardımın kesilmesi yönündeki kararına karşı, emperyalist ülke bankaları Güney Afrika'ya dolaylı yollardan milyarlar akıtıyor...

Her gündeme gelişinde ırk ayrımına karşı hareketin en hararetili savunucuları olan emperyalist ülkelerin, gerçekte, ırk ayrımı yapan ülkelere el altından nasıl yardım ettikleri ortaya çıkıyor. Birleşmiş Milletler'in ırk ayrımı yapan Güney Afrika'ya yapılacak her türlü mali ve ekonomik yardıma son vermesine karşın, emperyalist ülkelerin finans tekel-leri, bu ülkeye dolaylı yollar- dan milyarlarca dolar akıtmak- ta ve ırkçı yönetimin sürebil- mesi için önemli bir destek olmaktadır.

Uluslararası bankalar ırkçı Güney Afrika yönetimine mali kaynak aktarıırken emperyalistlerin bu ülkedeki yerli işbir-likçisi firmalardan faydalan- maktadırlar. Görünüşte, emperyalist ülke ırkçı Güney Af-rika'ya yardım etmiyormuş gi- bi görünmekte, ancak, hükü- metten hükümete açılan kredi- ler yerine, bankadan firmaya açılan krediler şeklinde, des- tek sürdürülmektedir. Bu ko- nuda Birleşmiş Milletler tara- fından yapılan bir inceleme, yardımın boyutlarını açıkça ortaya koymaktadır.

5,5 MİLYAR DOLAR YARDIM...

Batılı finans tekelininin ırk-çı Güney Afrika'ya yaptığı yardım toplamı son beş yılda 5,5 milyar dolar'a ulaşmış du- rumdadır. Bu yardımlar 22 ül- keye bağlı 382 banka tarafın- dan 158 kredi operasyonu ile gerçekleştirilmiştir. Yardımla- rın tümü, Güney Afrika'daki ırkçı rejimin savunucusu yerel firmalar kanalıyla verilmiştir.

Irkçı Güney Afrika'ya do- laylı yollardan mali destek sağ- layan bankaların başında ABD'li "Citicorp" gelmekte- dir. Türkiye ile de yakın iliş- kisi bulunan Citicorp, 1972- 1978 yılları arasında Güney Afrika firmalarına toplam 1 milyar 563 milyon dolar fi- nansal destek sağlamıştır. Yi- ne, Türkiye'ye kredi açmak için kurulan Bankalar konsor- siumunun önde gelen kilerle- rinden Batı Alman Deutsche Bank ve İsviçre bankası "Union Bank of Switzerland", Güney Afrika'nın ırkçı rejimi- nin emrine, söz konusu süre içerisinde sırasıyla 1,1 ve 1,0 milyar dolar kredi vermişler- dir.

ÜLKELER...

Güney Afrika'nın ırkçı re-

Emperyalist tekelin para yağmuru ırkçıların sonunu geciktiremez

Finans tekelileri Güney Afrikaya para yağdırıyor

jimini uluslararası toplantılar- da eleştiren, sonra da bankala- rı kanalıyla el altından kredi vererek onu destekleyen emperyalist ülkelerin başında Batı Alınanya gelmektedir. Bu ülke- ye bağlı 59 bankanın sağladığı kredi tutarı 2 milyar 427 mil- yon dolar'a ulaşmaktadır.

Batı Alınanya'dan sonra ikinci sırada ABD'li bankalar yer almaktadır. ABD kökenli

69 banka ırkçı Güney Afrika firmalarına 2 milyar 391 mil- yon dolar kredi vermişlerdir. ABD'yi 2,7 milyar dolar ile İngiltere, 1,8 milyar dolar ile Fransa ve 1,3 milyar dolar ile İsviçre izlemektedir.

Tablolarda, ırkçı Güney Afrika'ya kredi veren bankalar ve ülkeler dizisinde ilk on sıra- yı alanlar ve sağladıkları kredi miktarları verilmektedir:

ÜLKELER	Banka Sayısı	Açılan Kredi (Mil. ABD. \$)
Batı Alınanya	59	2427,3
ABD	69	2391,4
İngiltere	42	2388,4
Fransa	31	1848,0
İsviçre	22	1277,3
Belçika	14	1072,4
Uluslararası	22	1072,0
Hollanda	7	769,8
İtalya	33	747,1
Kanada	13	644,6
BANKALAR	ÜLKESİ	Açılan Kr. (Mil. /)
Citicorp	ABD	1563,8
Manufacturers Hanover	ABD	1187,2
Credit Commercial de France	Fransa	1158,0
Deutsche Bank	Batı Alınanya	1156,8
Dresdner Bank	Batı Alınanya	1104,2
Hill Samuel and Co. Ltd.	İngiltere	1055,3
Union Bank of Switzerland	İsviçre	1040,1
Commerzbank	Batı Alınanya	870,9
Kredietbank	Belçika	859,4
Westdeutsche Landesbank Giro	Batı Alınanya	779,8

N

ikaragua'da Sandi- nista Ulusal Kurtu- luş Cephesi'nin emperyalizmin uşağı Somoza yönetimi- ne karşı yürüttüğü kurtuluş mücade- si sonuca ulaşmak üzere. Amerkan emperyalizminin desteğiyle 40' yıl- dan beri Nikaragua halkına kan kusturan dik- tatör Somoza, diktatörlüğünün son günlerini yaşarken, İsrail yapısı savaş uçaklarını, Ame- rikan yapısı bombalarını Nikaragua halkının ü- zerine yağdırarak bir kurtuluş yolu anıyor. Kendi iktidarının kurtuluşunu direnen halkın yok edilmesinde görüyor. Ancak görünen odur ki, Sandinist Ulusal Kur- tuluş Cephesi savaşı kazanmak üzeredir. San- dinista Cephe'nin savaşı kazanmak üzere oldu- ğu yargısına varmak için kendi haber kaynak- larına bakmaya gerek yok. Emperyalizm ve emperyalizm kuklası bazı devletler şimdiden Somoza'yı kaderiyle başbaşa bıraktılar. Emperyalizme ve kuklalarına güvenerek Nikara- gua halkına ölüm yağdırmaktan çekinmeyen Somoza, ülke içindeki tüm işbirlikçileriyle bir- likte, Nikaragua halkının örgütlü direnişi karşı- sında yalnız kaldı.

S

omoza'nın yaklaşan sonu, Nikaragua'nın özel durumunda, emperyalizmin kuklası hükümet- ler tarafından yönetilen ülkeler için bir ibret örneğidir. Somoza'nın sonu'nun İran Şahi'nin kine benzerliği, bir gerçeğin bir kez daha bü- tün çıplaklığıyla ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu gerçek, emperyalizmin dünyanın her ye- rinde örgütlü halk direnişlerini her zaman bas- tirilebilecek "mutlak" bir güce sahip olmayışı- dır. Bunu, dünyanın dört bir yanında emper- yalizme karşı mücadele veren örgütlü halk gü- çleri bugüne dek birçok kez kanıtlamışlardır. Vietnam, Angola, İran, Nikaragua ve birçokla- rı.

Kuklaların kaderi

Somoza'nın yaklaşan sonunun kanıtladığı bir başka gerçek ise, emperyalizmin kuklası du- rumundaki ülke iktidarlarının gücünün, ne denli büyük askerî güce sahip olurlarsa olsunlar "sar- sılmasız" olmadığıdır. Bugün ülke ülke dolaş-arak İran halkının hakkında verdiği idam hük- münden kurtulmaya çalışan Şah yine bunun bir örneğidir. Nikaragua'da daha altı ay önce Sandinista Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin saldı- rısını, ancak ülkenin masum insanları üzerine bomba atarak "şantaj" yapma yoluyla durdu- rabilen Somoza'nın geldiği nokta bunun baş- ka bir örneğidir. Amerika'nın neresinde sak- landığı hâlâ bilinmeyen Vietnamlı hain Van Tiyo, halkına kan kusturdudan sonra halk ta- rafından alaşağı edilen aşağılık Pol Pot, aslin- da kuklaların kaçınılmaz kaderini simgeleyen kişilerdir.

D

ünya bir çağ değişiminin sancılarını yaşamak- tadır. Emperyalizm, dünyanın her yanında hergün gerilemesini sürdürürken, kendi gücünü korumak için olmadık yöntemlere başvurmak- tadır. Emperyalizme bağımlı ülkelerde, kukla iktidarlara örgütlü halk direnişlerini önleyebil- dikleri sürece emperyalizm onlara destek ol- makta, kurtuluş hareketleri başanya yaklaştı- ğı anda, emperyalizm kuklalarını kambur- dan bir an önce kurtulmaya çalışmaktan baş- ka çare bulamamaktadır. Diğer bir deyişle ge- miyi yine en önce fareler, emperyalist mer- kezler terketmektedir. Çağımız kapitalizmin, emperyalizmin hızlı bir çöküş sürecini yaşadığı çağdır ve dünyanın çe- şitli ülkelerinde emperyalizmin kuklalarının yazgısını bu olgu belirlemektedir. Örgütlü halk direnişlerini emperyalizme dayanarak önleye- bileceklerini sanan kuklalar için bir Şah, bir Somoza en taze ama en kokuşmuş örnekler olarak önümüzde durmaktadır.

• coşkun kartal

Geçmişten bugüne Orhan Kemal

MEHMET ERGÜN

Orhan Kemal'i 2 Haziran 1970'te yitirmişti. Aradan dokuz yıl geçti. Uzun sayılmayacak bir süre. Belleğini yoklayanlar, o günün gazete haberlerini gözlerini önüne getirebilirler. Cenazesine katılmış olanlar, her şeyi en ince ayrıntısına dek anımsayabilirler. Öyleyse 2 Haziran 1970, uzak bir geçmiş gibi duruyor karşımızda. Nedeni, insanın, özellikle de toplumun yaşamı açısından oldukça kısa sayılabilecek bu süre içerisinde son derece yoğun günlerin yaşanmış olması. Çok şeyin anlamını değiştiren, durulmasını, belirginlik kazanmasını sağlayan günler... Bu günler, izleri henüz yaşamımızda silinmemiş yakın geçmişe bakışta, şaşılabilir bir uzaklık sağlıyor bize. Gözlerimizin önüne getirebileceğimiz oluşumları uzak bir geçmiş gibi ele alabiliriz, değerlendirebiliriz. Önemli bir şey bu. Çünkü yaşamakta olanı değerlendiren kolaylıkla sıyrılınmayan bir olumsuzluk kalkıyor ortadan: İçerisinde yer alınan, havası solunan güncel nesnel sonuçlara ulaşmayı önleyen, özel yargılara yolaçan etkileri en aza indirmiş oluyor böylece. İnceleme nesnesi yapılan döneme dışardan bakma olanağı doğuyor.

Burada söyleneler dönemin yalnızca bir yanı için değil, bütünü için geçerli. Siyasal oluşumlar denli, diğer oluşumlara da yaklaşmak söz konusu olduğunda, bu dokuz yıllık süre, benzer uzaklığı sağlıyor bize. Sözgelimi dokuz yıl öncesinin sanat ortamında kimi konuların özellikle gündeme getirilerek tartışma nesnesi yapılmasını nedenlerini şimdi çok daha iyi görebiliyoruz, kavrayabiliyoruz. Aradaki kısa, ama son derece yoğun geçmiş süre, o tartışmalarda yan olmuş kişilerin görüşlerinin gerçek niteliklerinin ortaya çıkmasını yetmiş de çok bile gelmiştir çünkü.

Bu durumda, yaşam önünde her an sınav vererek gelişen bilinçimizin ışığında, oluşumları ve onlara ilişkin yargıları gözden geçirmek, yeniden değerlendirmek zorunlu bir ödev durumuna geliyor. Hem dönemin ideolojik sorunlarını aşanmış kişilerin gözünden kaçmış oluşumları açığa çıkarmak, hem de ulaşılmış yarı-yargıları açığa çıkarmak yönündedir...

Burada dokuz yıl önce yitirdiğimiz büyük sanatçı Orhan Kemal üzerinde duracağız. Yukarıdaki açıklamalar göz önünde tutulursa, üzerinde duracağımız sorunun, Orhan Kemal'in zaman karşısındaki, zamanın aşındırıcı etkileri karşısındaki durumu olduğu görülür. Yani bu yazının amacı, Orhan Kemal'e yazın tarihimize yer aramak değil. Böyle bir şeye gerek de yok. Çünkü Orhan Kemal, yazın tarihimizdeki yerini karşı çıkıcılarının, sol gösterip sağ vuruların cabalarına karşın almış ve dostlarına da, düşmanlarına da onaylatmış bir sanatçıdır. Öylesine ki, sağlığına ona karşı küçümseyici tutum takınanlar, zaman içerisinde, rüzgara karşı tükürenlerin duru-

muna düşmüşlerdir. Sözlerinin amaçladıklarının tam karşısı bir işlev yerine getirdiğini, Orhan Kemal'i değil de kendilerini küçük düşürdüğünü görerek "utanc" duymuşlardır. O halde bu yazıda yapılacak olan şey, Orhan Kemal'in yazın tarihimize çektiği, kazınması olanaksız çizginin üzerinden gitmek ve onu kolaylaştırmaktır. Diğer bir deyişle de önemini belirleyen öğeleri sergilemektir.

Biliyoruz, sanatçının önemi, eyleminin sanatsal ve toplumsal işlevinin niteliği ile ölçülür. Diğer bir deyişle ilgi alanı olarak seçtiği sanat türüne kattıklarıyla insani-toplumsal planda yerine getirdiklerince belirlenir. Bu açıdan baktığımızda, Orhan Kemal'e ilişkin olarak neler söyleyebiliriz?

Öncelikle, Orhan Kemal'in, sanatsal eylemi ile ne tür bir insani-toplumsal işlevi amaçladığı üzerinde durmak gerekiyor. Ölümlünden sonra yayımlanan bir konuşmasında şunları söylüyordu Orhan Kemal: "Sanatımın amacı... Şöyle özetlemekte bir sakınca var mı acaba? Halkımızın, genel olarak da insan soyunun müsbet bilimler doğrultusundaki en bağımsız koşullar içinde, en mutlu olmasını isteme çabası."

Orhan Kemal, öykü ve roman geleneğimizde, işçi sınıfının dünya görüşüne yaslanan, gerçekçiliği işçi sınıfının dünya görüşünün odağından ele alıp yansıtan ikinci addır. İlk ad, bilindiği gibi, Sabahattin Ali'dir. Orhan Kemal, Sabahattin Ali'ye eklenen ikinci halkadır.

Orhan Kemal, işe bu bilinçle başlamadı kuşkusuz. Başlangıçta, resmi ideoloji doğrultusunda bir yayım organı olan Yedigün'de, bu ideoloji ile çatışmayan şiirler yayımlamıştı.¹ Bursa Cezaevi'nde Nazım Hikmet'le geçirdiği üç buçuk yıl, bu ideolojiden kopmasını ve bilimsel bir dünya görüşüne ulaşmasını sağlamıştır. Bundan sonra ortaya koyduğu ürünler, gerçeklikle işçi sınıfının dünya görüşüne yaslanarak kurulmuş ilişkisinin sonucudur. Ve bu ürünleriyle Orhan Kemal, yazın tarihimizde, öykü ve roman dallarında diyalektik materyalist dünya görüşüne yaslanan ikinci ad olarak yerini almıştır.

Yukarıda altını çizdik: Orhan Kemal, Sabahattin Ali gibi, sosyalist gerçekçi sanat anlayışına bağlı bir sanatçı. Ancak ondan bir yönü ile ayrılıyor. Sabahattin Ali, ürünlerinde, nesnel gerçekliği bütünselliği içerisinde yansıtır, değiştirilebilirliğinin altını çizmez, değiştirilmiş doğrultusunda sanat alıcısında bir özlem uyandırmaya çalışırken seçeneğini yaşamı geçirecek güçleri siyasal devrim içerisinde gösteremiyordu. Diğer bir deyişle seçeneğini somut olarak koyamıyordu. Gerçekten de Sabahattin Ali, konularını devşirdiği toplumun yoz-

laşmışlığını, emekçiler yönünden yaşanılır-katlanılır dayanılır olmaktan çıktığını büyük bir yetkinlikle ortaya koyuyordu. Bu düzenin emekçilere tanıdığı yaşamı biçiminin bir yazgı olmadığını; sınıfsız, sömürsüz, insanca bir dünyanın kurulabileceğini duyumsatıyordu. Dıştan bakıldığında, son derece durağan gözükse, ancak söz konusu dünyanın mimarlığını yapacak olan emekçi yığınlardaki gizli gücün altını çiziyordu. Gelgelelim bu gizli gücü eylemi güç olarak gösteremiyordu. Orhan Kemal ise, bunu, belirli ölçülerde yapmış bir sanatçıdır. Nedenleri ayrı bir yazıyı gerektirecek ölçüde önemli bir konu bu. Üzerinde durulmayacak burada. Altını çizmekle yetineceğiz.

İnsani-toplumsal planda sanatı "Halkımızın, genel olarak da insan soyunun müsbet bilimler doğrultusundaki en bağımsız koşullar içinde, en mutlu olmasını isteme çabası"nın bir ögesi olarak gören Orhan Kemal'in sanatsal planda gerçekleştirdikleri nelerdir?

İşe şiirle başlamış olmasına karşın Orhan Kemal öykü ve romanda yoğunlaşmış; öykücü ve romancı olarak yazın tarihimize de yerini almış bir sanatçı. Sanatsal planda gerçekleştirdiklerini saptayabilmek için bu iki türde kattıklarına-getirdiklerine bakmak gerekiyor. Bunun için de: (a) Yapısal-teknik yönden gerçekleştirdikleriyle, (b) izlenimsel (thematic) yönden getirdiklerine eğilmek gerekiyor.

(a) Orhan Kemal, çalışmalarıyla yoğunlaştırdığı öykü ve roman -Türkiye özgülünde- yapısal-teknik yönden neler katmıştır? Yüzyıllık bir geçmiş bulunan çağcıl (asri) öykü ve roman geleneğimize göz attığımızda şunu görüyoruz: Orhan Kemal, romandan çok öyküye yapısal-teknik yönden katkıda bulunmuş bir sanatçıdır. İlk örneklerini Kenan Hulusi Koray'la Memduh Şevket Esendal'ın verdiği ve doruk örnekleri Sait Faik'in imzasını taşıyan anılara, izlenimlere, çağrışımlara yaslanan "ortam öykücülüğü" ile doruk örnekleri Sabahattin Ali'nin imzasını taşıyan ve öykücülüğümüzün başlangıcından bu yana izlenen "klasik yapıtlı öykü anlayışını" kesitirmiş ilk addır, Orhan Kemal. Sabahattin Ali ve Sait Faik gibi iki ustanın getirdiklerini, işçi sınıfının dünya görüşünün odağından kaynaştırmasını bilmiştir. Bu yanı ile Orhan Kemal, öykücülüğümüzün evrim sürecinin önemli uğraklarından biridir. Betimin karışıklık konuşmanın (diğer bir deyişle anlatı öğelerinin) kullanımını yönünden de Orhan Kemal'in öykücülüğümüze önemli katkıları olmuştur. Ancak onlar ikincildir. Temel olan, yukarıda altını çizdiğimiz olgudur.

(b) İzlenimsel yönden bakıldığında, Orhan Kemal'in getirdiklerine ilişkin olarak ne söyleyebiliriz? Bir sözcükle yanıtlayabiliriz bu soruyu: Çok renklilik. Gerçekten de Orhan Kemal, Tür-

kije toplumunun hemen tüm kesimlerini öykü ve romana taşıması bir sanatçıdır. Son derece geniş bir insan kadrosu vardır. Tüm toplumsal kesimleri konu edinmiş; konusal yönden hiçbir sınır tanımamıştır. Birkaç örnek verelim. Orhan Kemal'in yapıtlarında: Bilinçsizlik nedeniyle kendisini sömürenleri "geçimlini sağlayan kişiler" olarak algılayan, işverenin çıkarlarını korumayı varoluş nedeni durumuna getirenleri (Murtaza); sürdürdükleri yaşamdan hoşnut olmayan, ancak çözümünü egemen sınıfların ideolojik koşullandırmaları nedeniyle sınıf değiştirmekte bulan, duyarlıklarını melodramatik filmlerle, fotoromanlarla biçimlendiren, sanatı da futbolculu olma özlemi ile yanan geçeköndü gençlerini (Bir Filiz Vardı, Kökü Yöl, Küçükük, Sokaklardan Bir Kız); A'dan Z'ye bozulmuş bir toplumda, örgütsüz, bilinçsiz halkın yöneticiler karşısındaki ezikliğinden yararlanarak ceplerini dolduran açık gözleri (Müfettişler Müfettişi, Uç Kâğıtçı); her türlü toplumsal güvenceden, en ilkel demokratik haklardan yoksun, her an işini yitirme tehlikesi ile karşı karşıya bulunan emekçileri (Cemile, Dünya Evi); günde yirmi saat çetin koşullar altında çalıştırılarak acımasızca sömürülen, kendisi için sınıf olmanın uzağında bulunan işçileri (Bereketli Topraklar Üzerinde) ... bulmak, görmek olasıdır.

Demek oluyor ki Orhan Kemal'in önemi: a) Öykü ve roman geleneğimizde sosyalist gerçekçi sanat anlayışını benimsemiş ikinci ad olmasından, b) ilgi alanı olarak seçtiği türe yaptığı katkılardan, c) yazınımıza toplumuzun tüm kesimlerinden ölümsüz tipler kazandırmış olmasından ileri gelmektedir.

Son öge üzerinde ayrıca durmak gerekiyor. Orhan Kemal'in yazınımıza ölümsüz tipler kazandırdığı toplum kesimleri arasında da "işçi sınıfı" da yer alıyor. Sanatçılarımızın bugün bile işçi sınıfını ele almak, işçi sınıfını anlatmak konusunda tutuk davranışları göz önünde bulundurulursa, bu olgunun özel bir önem taşıdığı görülür. Gerçekten de Orhan Kemal, sanatçılığının başlangıcından ölümlüne dek işçi sınıfını, işçi sınıfının sorunlarını konu edinmiştir. O denli ki konusal yönden yapıtları kümeleştirilecek olsa, işçi sınıfına eğilimi ürünlerinin ayrı bir öbek oluşturacak ölçüde çok oldukları görülür. Bu durum karşısında, diğer öğeleri de atlamamak koşulu ile, Orhan Kemal'in önemini belirleyen ana öğenin işçi sınıfına yönelmesini olduğunu ileri sürmek, yanlış olmaz sanırım. Üç yıl önce yayımlanan "İşçi Sınıfına Yönelmenin Gerekçilliyi" başlıklı yazımda bu olgunun altını çizmiş ve şunları söylemiştim: "... Türkiye toplumunda giderek ağırlığı artan işçi sınıfının ve sorunlarının sanata taşıyıp taşınmadığını araştırdığımızda şunu görmekteyiz: Türkiye işçi sınıfı değil kendisi için sınıf olma aşamasında, henüz kendiliğinden bir sınıf niteliği taşıdığı aşamada bile tüm boyutları ile sanata-edebiyata getirilememiştir. Kırsal kesimden kopup kentlere akan kır insanlarının yeni bir çevreye uyabilme için verdikleri kavga; kentsel yaşamın kırsal yaşama göreki nispi olumluluğu karşısında, işçi sınıfı içerisinde ayrı odak oluşturmaları ve bunun işçi sınıfının kendisi için sınıf durumuna gelme süreci üzerindeki

etkileri... sanat ve edebiyat adamları tarafından pek işlenmemiştir. Bu yolda bir ilk adım atmış olan Orhan Kemal, bu bakımdan, hâlâ işçi sınıfının oluşum dönemi sorunlarının anlatıcısı kimliğini korumaktadır."³

Orhan Kemal, toplumun tarihsel gelişinde her geçen gün ağırlığı biraz daha dururan işçi sınıfının uğradığı nitelik değişiminin eylemsel plandaki yansımaları göremeden öldü. Ama o, dünya görüşünün ve sezgi gücünün sağladığı olanaklarla, dışardan bakıldığında son derece durağan görünen bu toplumsal kesimdeki devingenliği görmüş ve ona yönelmiştir. Sınıfsal güdülü tepkilerden bilinçli karşı koymaya saçrayamayan bu devingenliği kahrolarak anlatmış, bunun (sıçramanın) koşullarını göstermeye-sezdirilmeye çalışmıştır. Orhan Kemal, çok değil, iki hafta daha yaşasaydı olsaydı, 15-16 Haziran olaylarının tanığı olacak, onun ürünü olan havayı soluyacaktı. Oldukça yoğun geçtiğini söylediğimiz son dokuz yıl yaşamış olsaydı görkemli 1 Mayıs'ın görece, sendika yöneticilerinin olumsuz tutumlarına karşın girdiği her eylemden biraz daha güçlenerek çıkan işçi sınıfının yaratıcılığına duyduğu inançta ne denli haklı olduğunu olgusal olarak görecekti. Ve bütün bunlar ürünlerine de yansısındı. Örgütsüzlük ve bilinçsizlik nedeniyle sömürücülere duyduğu tepkili harman yakarak açığa vuran Kurt Zeynel'in (Bereketli Topraklar Üzerinde) sınıfsal dayanışma bağımsızlık-demokrasi sosyalizm kavgasının bilinçli savasçılığı olarak anlatılacaktı. Ama olmadı. Ölümlü araya girdi ve işçi sınıfımızın bu yetenekli sanatçısını dünyamızdan kopardı.

Bir yazın emekçisi olarak Orhan Kemal, once üretkenliğine karşın, gün görmeden, tüm emekçiler gibi yarı aç-yan tok yaşayarak dünyamızdan göçtü. Ancak her yazara nasip olmayacak bir ödülle onurlandırılacak... Arkadaşı Fikret Otyam'ı dinleyelim: "Cenaze konvoyu, Edirne'den hüznünlü bir şekilde geçip, İstanbul yoluna çıktıktan bir saat sonra, Babaeski'de yol kenarında dizilmiş bir grup işçi tarafından durduruldu. Emekçiler, yazıyla savaşlarını veren Orhan Kemal'i unutmuşlardı. Nitekim, işçilerden biri, cenazeyi taşıyan minibüsün önüne 'İZ İŞÇİLER SENİN HATIRAN ÖNÜNDE SAYGI İLE EĞİLİRİZ' yazılı bir pankart astı."⁴

Ölümünün dokuzuncu yılında anısı önünde eğilirken bu anlamlı olay üzerinde durmak düşüncem gerekiyor. Öncelikle Orhan Kemal'in önem ve büyüklüğünü kavramakta yaranı olur bunun. Sonra da onun oluşum dönemi sorunlarını konu edindiği işçi sınıfı karşısındaki suskunluğun sonuçlarının neler olabileceğini kestirmekte...

1- Özgül Ertem, "Orhan Kemal'e Sorduklarımız", Varlık, Sayı: 765, s. 10, Ağustos 1970.

2- Mehmet Ergün, "Orhan Kemal'in Şiirleri", Yeni Dergi, Sayı: 128, s. 28-37, Mayıs-Haziran 1976.

3- Doğrultu, Sayı: 5, s. 3, Kasım 1976.

4- Fikret Otyam, Arkadaşım Orhan Kemal ve Mektupları, s. 491-492, E Yayınları, İstanbul - 1974

Sinema'da sansür

BURJUVAZİ EKONOMİK KONULARDA GÖRÜŞLERİNİ İKTİDARA DİKTA ETTİREBİLDİĞİ GİBİ KÜLTÜREL VE SANATSAL KONULARDA DA BASİT ENGELLEMELERLE "ESKİ"Yİ SÜRDÜREBİLİYOR. RESMİ KURULUŞLAR DIŞINDAKİ KÜLTÜR VE SANAT ÇEVRELERİNİN ÖRGÜTLÜLÜK DÜZEYLERİ DE BURJUVAZİYE RAHAT ÇALIŞMA OLANAĞI SAĞLIYOR. SORUNUN ÖZÜNÜN SINIFSAK OLDUĞUNU VE ÇÖZÜMÜNÜN DE SINIFSAK OLACAĞINI; BU NEDENLE BURJUVAZİDEN BAĞIMSIZ VE İŞÇİ SINIFININ POLİTİK HAREKETİNİN ÖNCÜLÜĞÜNDE ÖRGÜTLENEREK BURJUVAZİNİN BU "EĞLENCE"SİNİN DURDURULABİLECEĞİNİ ANLAMALARI GEREKİYOR.

YAŞAR T. BAYRAKTAR

Çok ilginç şeyler oluyor kültür alanında. Demeçler veriliyor, toplantılar yapılıyor, yeni umutlar yaratılıyor. Kültür Bakanlığı, kültür ve sanat örgütlerine, derneklere, sendikalara, yayıncılara iyi dileklerini sunuyor; İçişleri Bakanlığı, derneklerin çalışmalarını "düzene sokmayı" düşünüyor; aydınlar, yazarlar, çizerler, sinemacılar, fotoğrafçılar, yayıncılar, kağıt tüccarları, dernek ve sendika temsilcileri Kültür Bakanlığı ile görüşmek için kuyrukta bekliyorlar. Herkes sorunlarının çözülmesini istiyor. IMF, kamu iktisadi kuruluşlarının tasfiye edilmesini, yerine özel sektörün geçirilmesini önerirken, Kültür Bakanlığı sinema sanayiini devlet kontrolüne almayı planlıyor. Anı yalnızca planlıyor. Gerçekleşmesi için yasa gerekli. Yasaların çıkması için izlenmesi gereken yol da nedense çok "uzun" ve "engebeli". Düşünülen ve planlanan işlerin yapılabilmesi için "tek başına iktidar olmak şart". Bu nedenle tüm yazarlar, çizerler 1981'e dek beklemek zorundalar!

Kültür Bakanlığı onyedi ayda bir "Türk Sinema Kurumu Yasa Tasarısı" hazırladı. Ancak bu tasarının yasallaşması, hazırlayanların iyiniyetlerini ve boylarının aşan bir ölçü. Bu nedenle, yeni bir "Sansür Tüzüğü" hazırlandı ve eski (şu anda uygulanmakta olan) tüzüğün eksik ve sakıncalı yanları düzeltildi. Ne var ki, İçişleri Bakanlığı sinema konusunda çok duyarlı. Filmlerin denetiminde kendi ağırlığının azaltmasına kesinlikle razı olmuyor. Hatta kendisiyle birlikte Genel Kurmay Başkanlığı'nın da söz sahibi

olmasını istiyor. Tüzük taslağı Danıştay'a gidiyor ve şu anda uygulanmakta olan daha bağlayıcı ve baskıcı bir biçimde değiştiriliyor. Uygulamaya konulabilmesi için Kültür Bakanı'nın onaylaması gerekli. Nereden nereye? Önce, sinema alanını demokratikleştirecek ve denetleyecek bir yasa tasarısı hazırlanıyor, sonra da şu anda geçerli olan durumun gerisine düşülüyor. Doğrusu çok ilginç. Bakan, konuyu Bakanlık bünyesinde kurulmuş ve yalnızca danışma ve öneride bulunma yetkisine sahip "Sinema Yarkurulu"na "havale" edip çözümü "zaman"la bırakmayı yeğlemiş bulunuyor.

Henüz kuruluş yasası çıkarılmamış olan Kültür Bakanlığı'nın görev ve yetki alanına giren konularda yasa çıkarmasındaki başarısızlığı olağan karşılamak gerekiyor. Kültür Bakanlığı sorunlar karşısında, çözüm bekleyen kişi ve kuruluşlar gibi yakınmayı ve çözümü başka Bakanlıklardan beklemeyi uygun görüyor.

Burjuvazi iki adım ileri bir adım geri yöntemiyle aslında "eğleniyor." Ekonomik konularda görüşlerini iktidara dikte ettirebildiği gibi kültürel ve sanatsal konularda da basit engellemelerle "eski"yi sürdürebiliyor. Resmi kuruluşlar dışındaki kültür ve sanat çevrelerinin örgütlülük düzeyleri de burjuvaziye rahat çalışma olanağı sağlıyor. Sorunun özünün sınıfsal olduğunu ve çözümünün de sınıfsal olacağını; bu nedenle burjuvaziden bağımsız ve işçi sınıfının politik hareketinin öncülüğünde örgütlenerek burjuvazinin bu "eğlence"sinin durdurulabileceğini anlamak gerekiyor.

TEŞEKKÜR

Babamın cenaze törenine bizzat katılarak her alanda yardım ve ilgisini esirgemeyen, acıma paylaşılan, başta Türkiye İşçi Partisi Ankara İl Başkanı Sayın Zeki Kılıç ile İlçe yöneticisi, Partili üye arkadaşlarıma ve cümle eşe, dosta, varana içtenlikle teşekkür ederim.

Av. Dursun Aslan

CHP'nin durumu ve nitelikleri konuşuldukça

Şükran Kurdakul

Son yazılardan birinde, İlhan Selçuk soruyor:

"Devletin temel maddelere yaptığı zam bir çeşit vergi sayılabilir. Ama bu adaletsiz bir vergidir. Çünkü sermayeci yapılan zammı evirir çevirir halkın sırtına yükler. Türkiye gibi gelir vergisinin yüzde 70'ini işiyle memurun üstlendiği bir toplumda vergi yasası çıkarmayan, ama sürekli zam yapan bir hükümetin durumu ve niteliği nedir?"

Soru tek boyutlu değildir. Bu nedenle yakın tarihimizin gerçeklerinden soyutlanamaz.

Her fırsatta yazdık, konuştuğumuz yıllar-yılı. Sermayenin yerlisi yabancı olur mu diye.

1947'lerin Ankara Ticaret Odası Başkanı Vehbi Koç, siyasi partilerin yönetim kadrosuna girme gereğini niye duysun bugün...

İkinci üçüncü sınıf güvenilir adamlarını ön seçimlerde şu ya da bu ilden listelerin ön sıralarına getirme şansını kullanır, olur-biter.

Günümüz CHP'sinin yönetici kadrosunu oluşturan orta tabakanın yeni öğeleri (yeni küçük burjuvalar) öğretiler ki,

— İhlâs ulusal burjuva mavalı okumakla hem kendilerinin, hem partilerinin "durum" ve "niteliği"ni ortaya koyuyorlar.

Ege'de ve tüm yurttta

Geçen hafta, bu sütunlarda okuduğunuz "Balıkesir'de ve Tüm Yurtta" başlıklı yazıda şöyle bir tümece vardı:

"Egemen sınıfların son darbeyi vurup proleterleştirmekte büyük çıkarları olan küçük köylülük..."

Biliyorsunuz.

Küçük köylülüğün ilk belirgin niteliği aile bireylerinin kullanılabilir işgücüyle sınırlı olan işletmelere sahip bulunmasıdır.

Şöyle de yazabiliriz:

Aile bireylerinin kullanılabilir işgücüyle sınırlı bulunan işletmelerin sahiplerinin oluşturduğu katman küçük köylülüktür.

Uzmanlar bu işletmeleri 0-5 hektar olarak saptamışlardır.

0-5 hektar toprağın tapusu cebinde olduğu için, kendisini "mülk sahibi" sananların bir özelliği de yok denemek kadar küçük sermayeyle yetinmek zorunda kalmalarıdır.

Bu nedenle yüzyıllar boyunca tefeci sermayenin en büyük, en verimli iş alanı küçük köylülük olmuştur.

Araştırmacılar, daha XVI. yüzyıllarda bile Anadolu'da tefeci sermayenin bine beşyüz faizle çalışma olanağı bulunduğunu ortaya koyuyorlar.

M. Çagatay Uluçay, 'Saruhan'da Eşkiyalık ve Halk Hare-

ketleri' adlı kitabında Osmanlı Padişahı Ahmet I. (1590-1617)'in yayımladığı fermanı veriyor.

Sonradan Adalet Fermanı olarak adlandırılan buyruğunda diyor ki Sultan Ahmet:

— Parasını "onbir buçuktan ziyade muameleye verip fukaraya zulm edenler müebbet küreğe konulmalıdır."

Küçük köylülük tefeci sermayenin bugünkü alış-veriş piyasasını "alivre" satış olarak bellemiş tir Ege Bölgesi'nde.

Sözünün, "İleride, elde edildiği zaman teslim edilmek üzere, bir ürün üzerine önceden yapılan (satış)" biçiminde karşıladığı bu alış-veriş yolu, tefeci sermayenin devletle küçük köylülüğün arasında girip bire beş kazanma yoludur.

Dolaşın Balıkesir'den Uşak'a, Aydın'a, Denizli'ye kadar Ege'yi. Küçük köylülüğü şimdi burjuva ekonomistlerinin "örgütlenmemiş sermaye piyasası" olarak adlandırdıkları "tefeci sermaye"ye esir düşmüş durumda göreceksiniz.

Bu tutsaklık küçük köylülüğü, egemen sınıfların son darbeyi vurup mülksüzleştirilmesinin başlıca nedenidir sanırım.

Öyle ya...

— Hem bire beş kazandırır.

— Hem taban fiyatı vb. oyunlarla kırsal alanda çalışmak zorunda bırakılır!.. Sesi soluğu çıkmaz.

— Hem de kendini "mülk sahibi" zanneder.

Ege'de ve tüm yurttta.

"İrmak"

"İrmak" Rusen Hakkı'nın öykülerinden oluşuyor. Çılgın Oyun, Evlat Acısına Son, Grev Öncesi, Akşamın Eli Kulağında, Çardakta, Denizle Ulaşmak, İrmak adlarını taşıyan öykülerin ortak özellikleri en somut noktada yakalanan toplumsal sorunların, sağlanı bir yapı içinde yansıtılmasıdır.

Uzun yıllar şiir alanındaki yaratılarında da başarı düzeyini koruyan Rusen Hakkı, öyküde korusuzca olayın üzerine yürürken, yeni öykü kişileri çıkarıyor sahneye. Özellikle işçi sınıfının zornut savaşım koşullarında ortaya çıkan küçük burjuvaları (Grev Öncesi, Evlat Acısına Son adlı öyküler) davranışları, düşüncesi, biçimleri, konuşmalarıyla belirginleştirmede becerisini kanıtlıyor.

Yıllar önce yayımladığı ilk kitabı (Köprü, şiirler, 1962) bu yana, çalışmalarıyla kuşağının kendisini yenileme gücü gösteren sanatçılarından biri olma niteliğini kazanan Rusen Hakkı'ya sehan'da Eşkiyalık ve Halk Hare-

"Bulgaristan Türkleri sosyalizm yolunda"

Son yıllarda Türk asıllı Bulgaristan yurttaşları la ilgili sorunların bilimsel açıdan incelenmesinde önemli ilerlemeler kaydedildi. Kısa sürede bu konuda üç monografi yayınlandı. Felsefe Bilimleri Adayı ve Yeni Hayat dergisinin Baş Redaktör Yardımcısı Mehmet Beytullov'un "Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nin Türk Asıllı Vatandaşlarının Yaşamı"; Tarih Bilimleri Adayı ve Vladimir İliç Lenin Yüksek Makine-Elektrik Enstitüsü öğretim üyelerinden Baş Asistan Hüseyin Memişev'in "Bulgaristan Türklerinin Kapitalizm ve Faşizme Karşı Yürütülen Mücadeleye Katılımı (1914-1944)"; ve Felsefe Bilimleri Adayı ve Kırcaali İl Belediye Konseyi Başkan Yardımcısı Şükrü Tahirov'un "Bulgaristan Türkleri Sosyalizm Yolunda" başlıklı incelemeleri gerçekten dikkate değer yapıtlardır. Bu üç monografinin yazarları, Türk ovalarına karşı, sorunun daha büyük yaygınlık kazanması, bu konuda Bulgar ulusuna, devlet ve parti yönetimine bilgi verilmesi amacıyla yapıtlarını Bulgarca yazdılar.

Şükrü Tahirov'un kitabında kuramsal açıdan Bulgaristan Türkleriyle ilgili son derece ilginç sorunlar ele alınıyor. Bulgaristan Türklerinin, ülkenin toplumsal-politik yaşamındaki yeri ve rolü, gelişkin sosyalist toplum kuruluşuna katılımı, Bulgar halkının ayrılmaz bir bölümü olarak geleceği ve benzer sorunlar kitabın özünü oluşturmuyor. Daha kitabın giriş bölümünde, yazarın, Bulgaristan Türklerinin sosyalizm koşullarında gelişimindeki genel yasallık ve eğilimleri bilimsel sosyalizm açısından inceleyip araştırdığı kaydediliyor. Bulgaristan Türklerinin sosyalist toplumda gelişmelerinde maddi ve manevi koşullarda meydana gelen nitel değişikliklere, bu ulusal azınlığın sosyalizm davasına bütünüyle katılımı, sosyalizmin kuruluşu evresinde ülkenin öteki emekçileriyle giderek yakınlaşmasına büyük önem veriliyor.

Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nin Türk asıllı yurttaşları ülkenin öteki emekçileriyle dostluk ve birlik halinde yaşıyor. Yüzyıllar boyunca süregelen kardeşlik, birlik, beraberlik ve yardımlaşma ilişkileri, özellikle aynı tarihsel kader, bu durumun ana nedenidir. Yazar, birçok tarih, etnografya ve sosyoloji incelemesinden yararlanarak, ayrıca birçok Türkiye'li yazarın görüşlerini göz önünde bulundurarak "Bulgaristan Türklerinin karmaşık sosyal ve etnik süreçlerde oluşan, yüzyıllar boyunca Bulgar koşullarında gelişen, bundan dolayı daima Bulgar halkının ayrılmaz bir bölümü olduğu bilinciyle yaşayan belirli tarihsel gerçek oldukları" varlığını çıkarıyor.

Bulgaristan Türkleriyle Asya ve Avrupa'da yaşayan öteki Türk boyları arasında önemli farklar vardır. Bu farklılık, Bulgaristan'ın tarihsel gelişiminin bir ürünüdür. Öte yandan Bulgaristan Türkleriyle Bulgar halkının kaderi arasında organik bir bağ vardır. Dolayısıyla Bulgaristan Türkleriyle öteki Türk boyları arasında dil, gelenek, görenek, örf, töre, kültür, psikolojik ve fiziksel tip bakımından farklar vardır. Bulgaristan Türklerinin, Bulgar halkının özgürlük, bağımsızlık ve toplumsal ilerleme ve sosyalizm mücadelesinde, günümüzde ise sosyalizmin kuruluşunda aldıkları yer bu farklılığı daha da derinleştirdi.

Bulgaristan hükümeti, Türklerin toplu halde yaşadığı bölgelerin ekonomik bakımdan hızla gelişimine, başka bir deyişle faşizmin kasıtlı olarak neden olduğu geri kalmışlığı son verilmesine büyük önem gösteriyor. Bu bölgeler, günümüzde, ülkenin öteki bölgelerine kıyasla daha hızlı bir tempoyla gelişiyor. Bununla güdü-

len amaç, bu bölgelerin ekonomi ve kültür düzeyini, ülkenin genel düzeyine bir an önce çıkarmaktır. Kitapta yer alan veriler bu görüşü açıkça kanıtlıyor.

Örneğin 9 Eylül 1944'e kadar Kırcaali ilinde 500 işçinin çalıştığı yalnız bir sanayi kuruluşu ve birkaç küçük işletme vardı. 1960 yılında işletmelerin sayısı 21'e, bunlarda çalışan işçilerin sayısı 5 bine çıktı. 1976 yılında sayısı 43'e çıkan işletmeler, ilin toplam üretiminin yüzde 75'ini vermeye başladı. Yalnız sanayi işletmelerinde çalışanların sayısı 18 bin 379'a çıktı. Son 15 yıl içinde Kırcaali ilinin sanayi üretimi 259 kat arttı. Aynı tablo Razgrad, Tırговиşte, Silistra ve Şumen illerinde, genellikle Bulgaristan Türklerinin toplu hale oturduğu illerde de görülüyor. Örneğin, yerli burjuvazi Razgrad ilinde, ancak 1935-1939 döneminde sanayi işletmeleri kurmaya başladı. Bu arada ilginç bir gerçeğe değinerek, yaklaşık 40 yıllık bir dönemde (1900-1939), sanayi işçileri sayısının 250 kişi artarak 400'e çıktığını, toplam sanayi üretiminin iki kat artarak değerinin 900 bin levaya çıktığını belirtmek gerek. Razgrad ili emekçileri, günümüzde 1939 yılına kıyasla 270 kez fazla sanayi ürünü üretiyor, sanayi kesiminde çalışan kişilerin sayısı ise 50 kat artmış bulunuyor. Razgrad ilinin sanayiinde yüzde 40'ı Bulgaristan Türkü olmak üzere 20 binden fazla işçi çalışıyor. Şumen ilinde sanayi işçilerinin sayısı 28 bini aşıyor. 1980 yılında ülkenin sanayi üretiminin 1975 yılına kıyasla yüzde 55 oranında artması öngörüldüğün, bu artışın Tırговиşte ilinde yüzde 93 olması planlanıyor.

Tarım emekçisi köylüler sınıfında da devrimsel değişiklikler gerçekleşti. Emekçi köylüler, sosyalizm koşullarında hak eşitliğine ve en ilerici kültür ve uygarlık kazanımlarına kavuştuktan başka, sosyalist toplumun eşit haklı ve varlıklı üyeleri durumuna yükseldiler. Tarımsal üretim düzeyinin yükseltilmesi sayesinde köylülerin emeği, giderek, sanayi işçisinin emeğinin bir türdeş haline geliyor. Razgrad ilindeki durum, bunun tipik bir örneği olarak gösterilebilir. 9 Eylül 1944'ten önce il kirlarında yalnız çok az sayıda traktör ve başka tarım makineleri vardı. 1959 yılına kıyasla şimdi 6 kez fazla mineral gübre serpiliyor. Şumen, Tırговиşte, Silistra ve öteki illerde de durum bundan farkız.

Bulgaristan Türklerinin oturdukları bölgelerin hızlı ekonomik gelişimi, birçok yüksek ve ortaöğretim görmüş uzmanların Kırcaali ilinde yüzde 384,3, Razgrad ilinde yüzde 321,1, Tırговиşte ilinde % 272,1, Silistra ilinde yüzde 301,6, Şumen ilinde yüzde 254 arttığı görülüyor. Razgrad ilinde yalnız son birkaç yıl içinde Bulgaristan Türklerinden 3 bin 980 genç, yüksek, yarı yüksek ve orta öğretimi gördü. Bunlardan 162'si tarım mühendisi, 175'i iktisatçı, 38'i mühendis ve 266'sı sağlık görevlisidir.

"Bulgaristan Türkleri Sosyalizm Yolunda" kitabında bu azınlığın kültür ve eğitim düzeyinin yükseltilmesiyle ilgili sorunların incelenmesine büyük önem veriliyor.

Bu konudaki kanıtlar çok güçlü. 1934 yılında 351 bin 517 Bulgaristan Türkünden 15 yaşından büyük olanlardan yalnız 52 bin 322'si okuma yazma biliyordu. O dönemde bütün ülkede erkeklerden yüzde 78,8'i okuma yazma bilirken, bu oran Bulgaristan Türkleri arasında yüzde 22,6'ydı. Burjuva egemenliği döneminde (1878-1944), yalnız 465 öğrenci lise dengi okullarda (genellikle imam-hatip okullarında) öğrenim görmüştü. Toplam sayısı 376'yı aşmayan özel ilkokullarda 35 bin dolayında öğrenci, büyük bir bölümü öğretmen ehliyeti olmayan 800 öğretmen tarafından okutuluyordu. Sosyalist devrimden önce Bulgaristan Türklerinin oturduğu bölgelerde toplam 397 ilkokul ve 27 ortaokul öğretmeni ders veriyordu. Daha 1951 yılında ilkokulların sayısı 832'ye, ortaokulların sayısı 179'a, öğretmen sayısı ise, 540'ı ortaokul öğretmeni olmak üzere, 2 bin 460'a çıktı. İlkokullarda 70 bin 422, ortaokullarda ise 13 bin 20 öğrenci öğrenim görüyordu.

Günümüzde okuma yazma bilmezlikten, ilkokul ve ortaokuldan söz etmek yersizdir. Çünkü zorunlu 8. sınıf öğrenimi gören gençlerden Kırcaali ilinde yüzde 92'si, Tırговиşte, Razgrad ve Şumen illerinde yüzde 95'i öğrenimlerine devam ediyor. Örneğin 1976-1977 öğretim yılında Kırcaali ilinde 8. sınıfı bitiren 5 bin 750 öğrenciden 5 bin 300'ü öğrenimlerine devam etti. 8. sınıfı bitiren 2 bin 712 kız öğrenciden 2 bin 339'u, yani yüzde 89,09'u üst kademe okullarda öğrenimine devam ediyor. Öteki illerde ortalama 1 500 öğrenci öğrenimini sürdürüyor.

Bulgaristan Türkleri arasında daha yüksek öğrenim temelinde kültür ve sanat da gelişim kaydedti. Bulgaristan Türkleri arasında birçok şair, yazar, gazeteci ve bilim adamı yetişti. Örneğin yazar ve şairlerden Sabri Tatov, Halid Aliosmanov, Naci Ferhadov ve Hasan Karahüseyinov; bilim adamlarından Dr. İbrahim Tatarlı, Filoloji Bilimleri Adayı Zineti Nurieva ve Doç. Cingiz Hakov; müzisyenlerden Sabi Hatibov'la Turgut Şinikarov bilim ve sanat çevrelerinde saygınlık kazanmış kişilerdir. Yüzlerce Türk, belediye başkanı, Tarım Kooperatif Ziraat İşletmesi ve Tarım Sanayi Kompleksi başkam, Parti İl Komiteleri sekreterleri, toplumsal-politik örgütlerin merkez yönetimleri sekreterleri gibi yüksek devlet ve parti görevinde bulunuyor. Örneğin Salif İlyazov'la Ali Aliev, Bulgaristan Komünist Partisi Kırcaali ve Razgrad İl Komiteleri sekreterleri, Mustafa Hamdiev, Vatan Cephesi Ulusal Konseyi sekreteri, Rafet Seydaliyev, Dimitrov Komünist Gençler Birliği Merkez Komitesi sekreterleri görevinde bulunuyorlar. Bulgaristan Halk Meclisinde (Millet Meclisinde) 15 Türk halk vekili vardır.

Bütün bu gerçekler, Bulgaristan Türklerinin yaşamında son 35 yıl içinde kökten değişiklikler oluştuğunu kanıtlıyor. Bu değişiklikler temelinde ise, büyük bir bölümü köylerde oturan Bulgaristan Türklerinin yaşam, kültür ve psikolojide, Bulgaristan'ın sosyalist toplum üyesi öteki emekçileriyle giderek ve farklı yönlü yakınlaşma bakımından nitel değişiklikler oluşuyor. Bu değişiklikler, yaşam standartının, genel öğrenim ve kültür düzeyinin yükseltilmesinde, meslek-kalifiye yapının iyileşmesinde, sosyalist yaşam biçiminin yerleşmesinde görülüyor.